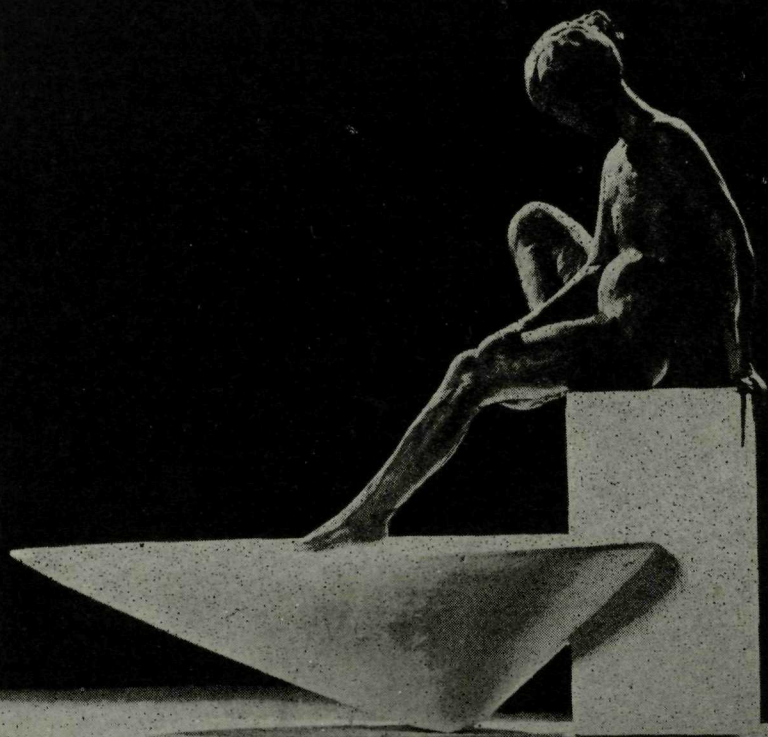

JÁSZKUNTSÁG

A TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ TÁRSULAT SZOLNOK MEGYEI SZERVEZETÉNEK FOLYÓIRATA

1960. JÚNIUS

VI. ÉVFOLYAM 2. SZ.

Szobrászok Szolnokon

Ha Szolnokról és a művészetről kerül szó, a város neve valahogyan mindig festőkkel, festészettel kapcsolódik össze. De bármennyire kutatjuk is, igazi okát nem tudjuk adni. Nyilvánvaló oka a művésztelep fennállása és mindaz a művészi esemény és történés, amely a múlt század közepétől kezdve arra vezetett, hogy 1902-ben felépült a tizenkét műterem és megindult a művésztelep intézményes élete.

Amennyire ma ismerjük a múltját, a város maga nem sokkal járult e művészi történés megindulásához. Középkorának nem maradt művészi emléke. Török kormányzói, a szolnoki basák sem hagytak időtálló hírmondót maguk után. Nincs értesülésünk arról, hogy a barokk időkben, vagy a reformkorszakban Szolnoknak híre vergődött művészfia született volna. Városképének falusias arculatán csak a ferencesek barokk temploma és a várbeli egyház klasszicista tömbje jelentett magasabb igényű, művészi többletet.

Éppen ezért szinte érthetetlen, hogy elsőnek éppen egy idegen művész, az osztrák *August Pettenkofen* szúrta le többször és huzamosan a sátrát Szolnokon. Ámde nagy szerencse volt, hogy ez az idegen művész kiváló tehetségnek és kitűnően, sokoldalúan képzett mesternek bizonyult, akinek itt készült alkotásai nem vesztek el az érdektelenség posványában, hanem azonnal, elkészültük idején, a kortársak között nemzetközi sikerre, hírnévre emelkedtek, s Szolnok nevét Párizsig ismertté tették. Ezzel pedig a várost és a művészetet felbonthatatlanul elkötelezték egymás iránt.

Az érthetetlennek sok magyarázata akadt. Számosan fejtegették az okokat, amelyek *Pettenkofent* Szolnokra ragasztották. Annál is inkább, mert maga a művész nem indokolta meg a választását. A sokfajta találgatásnak mindenike igaz lehet, s lehet az is, hogy *Pettenkofen* elhatározásában valamennyinek jutott némi rész. Biztos azonban az, hogy példáján és sikerein buzdulva, a 60-as években sok külföldi festő fedezte fel Szolnokot a maga számára, s aknáztá ki a városnak és a környező tájaknak művészi különöségeit.

Az érdeklődés nem is szűnt meg többé. A folytonosság máig eltart. A 70-es évektől magyar festők is egyre számosabban szívják Szolnok levegőjét, s végül is kiváló mesterek kezén a magyar festészet egyik fellegrárává, irányt szabó közterévé vált a város.

Szobrászokat azonban nem tudott falai közé vonzani. Ha végigböngésszük a Szolnokon ideiglenes, vagy végleges otthonra talált művészek névsorát, csodálkozva láthatjuk, hogy szobrász sohasem vert tanyát, s hihetőleg nem is akart tanyát verni a szolnoki művészek légkörében. Sem a műtermek felépülte előtt, sem azután. Csak 1937 és 1942 között tűnik fel a szolnokiak között *Pátzay Pál*, *Kerényi Jenő* és *Borbereki Kováts Zoltán*. Szolnoki munkásságuk nem volt jelentős. *Pátzay*nak és *Kerényi*nek egy művét sem tudjuk Szolnokhoz kötni. *Borbereki*nek már inkább fűződtek alkotásai a városhoz, Jóllehet a fürdőépület előtt álló kútfigurája másunnan

került mai helyére, két domborműve a múzeum bejáratának két oldalfalát ékesíti, Verseghy Ferenc mellképe köztérre került s híressé vált „Földmunkás” szobra is Szolnok ihletésének köszöni létét.

Azonban ezek a szobrászok csak későn és röviden kukkantottak be Szolnokra. A plasztikának nem támadtak itt korábbiól való hagyományai. A ferences templom, bár meglepően magasra értékelhető barokk plasztikája volt, nem lehetett eleven hatóerő, még kevésbé a rendkívül finom Mária-oszlop kivételével nagyon szerény szintet képviselő szabadtéri ájtatossági készülétek. *Ferenczy István* úttörő munkásságának talán még a híre sem jutott el ide, s később is, amikor a szolnoki festőkolónia már erős és népes volt, a magyar szobrászat művészei még nagyon gyér és bátortalan hadat alkottak. Közép, — mondjuk: lakásméretű, vagy hasonló szobrok alig készültek. Vásárlójuk sem igen akadt volna. Szobrászainkat az arckép, a síremlék és a szabadtéri emlékművek adódó feladatai tartották el. Művészetüknek előkészületei sajátos követelményeket állítottak elébük, amelyeket a fővárosban is csak alig, de vidéken egyáltalában nem elégíthettek ki. Javított volna a helyzeten az első világháború előtti évtized a felépült korszerű és kényelmes műtermekkel. Ekkor azonban az általános stílusváltás, a modern irányok ingerlése még a fővárosból is jobbadán külföldre húzta fiatal szobrászainkat. A két világháború között a szolnoki festők közössége is válságba került, s aligha ébreszthetett kívánságot szobrászainkban is az odaszakadáshoz.

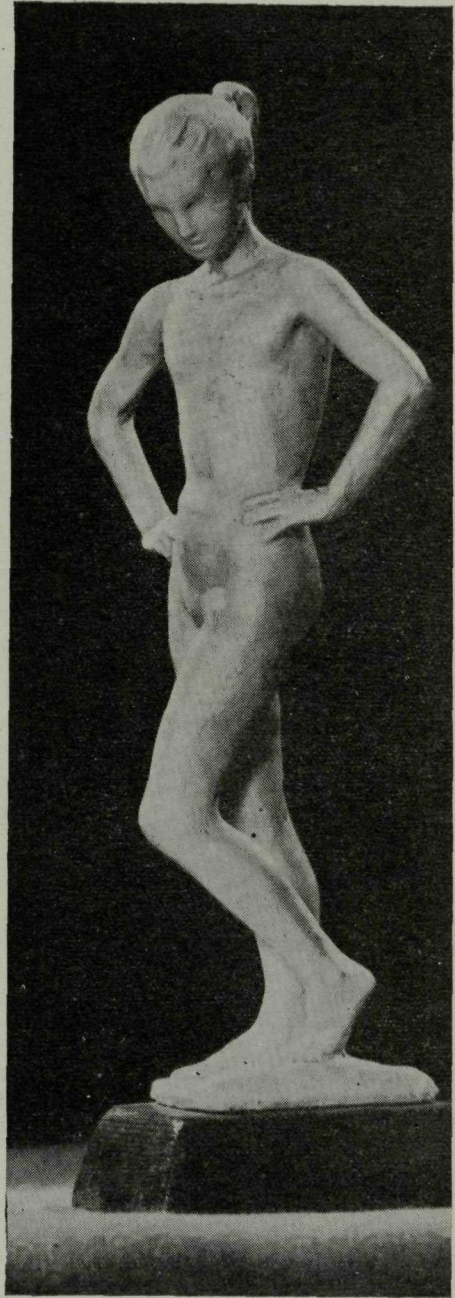
Annál öröndetesebb, hogy legújabbán a művésztelep élete, jövő fejlődése dússabbá, teljesebbé vált. A műtermekben a plasztikai művészet is szárnyat bontott. Egyszerre három pályakezdő, vagy legalábbis pályafutásának első, ígéretes szakaszát törő szobrászművész vált Szolnok fiává. Kettejük már néhány éve itt él, harmadikuk csak a múlt esztendőben költözött ide Egerből. Azonban mindhármuknak jelentős, sőt fejlődésükre döntő módon kiható alkotásai Szolnokon keletkeztek. Alakul-e munkásságukból valaminő helyi, szolnoki együttes, amelynek különne elemezhető ízei, sajátosságai adják majd meg általános értékeiknek többletét? Munkájuk, küzdelmeik során tesznek-e szert további társakra, baráti, vagy versengő, de párhuzamos törekvésekre? Meg tudnak-e majd diadallal küzdeni az állandó vidéki élet fenyegető hátrányaival, s a kényszerítő szükségből erényt támasztva plasztikai fórummá tudják-e avatni az eddig csak festőhagyományokkal patinázott várost? Vagy tulajdon fejlődésük érdekében mégis ki kell-e majd szakadniuk az indulásukat, kezdő lépéseiket gyámolító, biztató, serkentő közösségből? Csak a jövő fogja megmutatni.

Most, ezzel az alkalommal csak az lehet feladatunk, hogy felfigyeljünk munkásságukra, örömmel szedjük számba mindazt, amit eddig alkottak, s reménységgel figyeljünk arra, amit tehetőségük és alkotóerejük a jövőben biztat. Csak bepillantani műtermükbe kész munkáik s készülő vázlateaik közé. Lajstromozni eddigi sikereiket, mérlegelni kudarcaikat s felmérni jövő lehetőségeiket.

Betűsorrendet tartva *Nagy István* közöttük az első. Élete kanyargós utat írt addig, amíg képzett szobrász nem vált belőle, s ilyenformán végső, egyenes mederbe nem került. Ifjú korában Kecskeméten amolyan magaművelő östehetségnek indult. Kívánczossága állatok kifaragására indította. Művészeti tanulmányokra anyagi körülményei miatt nem gondolhatott. Kecskemétről Losoncra került mint gyári munkás. Itt ismerkedett meg Szabó Istvánnal, aki maga is a népművészet és a tanult művészet határán álló, de kétségtelenül gyakorlott fafaragó volt. Különös ízü, olykor döbbenetes realitású szobrait, csoportjait többször is bemutatta, s értük Kossuth-díjat is kapott. Az idősebb Szabó készséggel egyengette a fiatal *Nagy István* útját. Tudásával, tapasztalataival, anyagi ismeretével gyarapította, kiegészítette fiatal tanítványának addigi készütségét. De ennél is fontosabb volt az, hogy felébresztette benne a továbbképzés után való határozott kívánságot. Jóformán harmincéves volt már, amikor 1949-ben végre beiratkozhatott a Képzőművészeti Főiskolára. Amikor végzett, mind tanárai, mind évfolyamtársai azt tartották róla, hogy kizárólagosan állatszobrász válik majd belőle. Gyermekek- és ifjúkori emlékei az állatok, főként a lovak

*Simon Ferenc: Kút-terv
(Gipsz)*

*Nagy István: Leányka
(Gipsz)*

közéről és jól megfigyelt mozdulatai, mindehhez pedig az első faragókísérletektől szerzett gyakorlat valóban arra képesítették, hogy természeti előkép nélkül, pusztán emlékezetére hagyatkozva, bámulatos hűségű állapotportrékat teremtsen elő. Sorjában mintázta meg az álló, lépő, ügető, vágázó, nyergeletlen puszta lovat. A ló természetének, mondjuk, lélektanának kitűnő ismerője volt *Nagy István*. Ismereteit pedig érzékeny pontossággal meg is tudta jeleníteni. Figyelő, megriadt, begerjedve felnyerítő ménjei e megjelenítő képességnek bámulatos bizonyosságai. Baj volt azonban, hogy a készség és könnyedség gépiességgé készült válni, s hogy az az elismerés és siker, melyet kisméretű loábrázolásai hoztak számára, az ismétlődések során tartalmát veszítette.

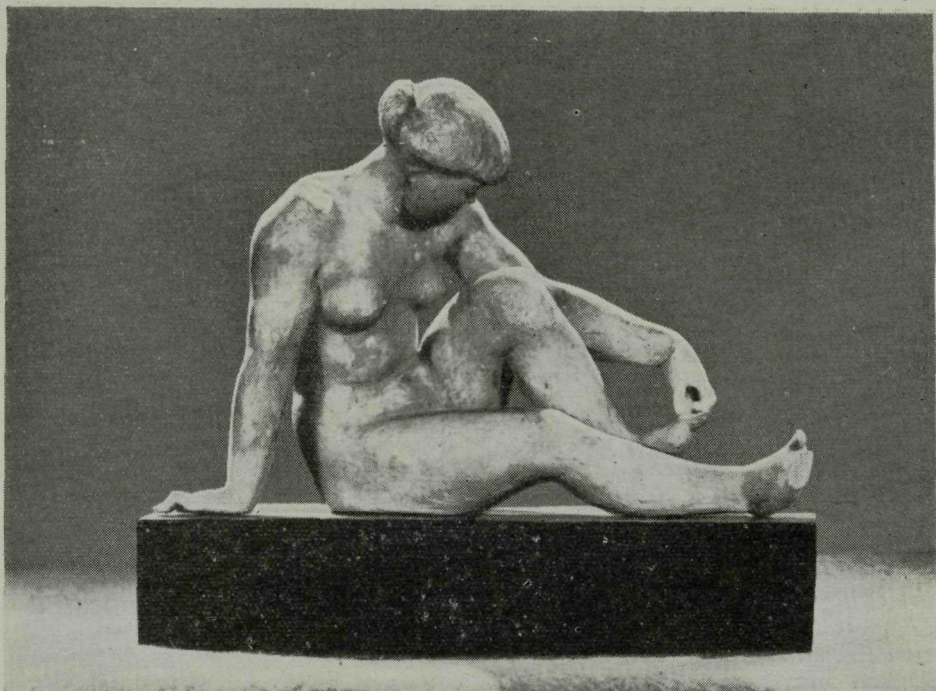
Új utat kellett hát keresnie, ha nem akart már az indulásnál kátyúba rekedni. Nem veszítette el ugyan kapcsolatát továbbra sem az állatábrázolásokhoz. Megkapó természetességű, bábujosan esetlen „Boci” kisbronzával díjat nyert a kispasztikai országos pályázaton, „Csikó” figuráját köztéren állították fel Csepelen. Ezeknek a kompozícióknak erőnyelvei mellett vannak botlásaik is. A „Boci” mozdulata minden bábujos esetlensége mellett is túlságosan ragaszkozik a természeti látványhoz, s nem törekszik semmivel sem feloldani a felemelt láb tartásának merevségét s azt az egyensúlyi bizonytalanságot, amely csak egy-két kikeresett nézetben tűnik el a figura szerkezetéből. A „Csikó” játékos, hőkölő mozdulatát viszont kissé modorosan stilizált részformák, modern porcelánokról elfigyelt mintázás kíséri.

Egyelőre ezek a kimunkált állatalakok és a rendkívül megkapó mozdulat- és körvonal-értékeket magukba foglaló gázlómadár-vázlatok *Nagy István* utolsó látogatásai az állatvilágban, mert jelen munkássága az emberalak felé fordult.

Stílusa, felfogása, az emberalakkal való szembenállása még korántsem végleges és nem is kiforrott. Fejeket alig mintázott eddig. Az a néhány példa, amit eddig felmutathat, inkább a felületek érzékeny letapogatásáról, a hasonlóság jellemvonásainak pontos átültetéséről tanúskodik, mintsem a fej szerkezeti felépítéséről, szerkezet és felületek szerves összeépítéséről, a belülről feszülő térfoglalásnak s a formarétegek mélyülésének értelemmel érzékített egyensúlyáról. Egyszóval jellemezve: *Nagy István* szoborfejein a látvány kötelezi még a művészt, a külső a tudatot s a mintázó gyakorlat az előre parancsoló tudást.

Átmeneti és nem is egészen teljesen jelenség ez *Nagy István* művében, mert egészen alakos szobraiban viszont uralkodik az építészeti szerkezet, az összefogott részforma, a mérték tartással alkalmazott tömeg- és vonalrítmus. Alakjai nyugodtak. Tagjaiknak külső mozgatásával takarékoskodik. Annál hatásosabb ellentét a bennük áramló belső mozgalmasság. Testtömegük általában zárt. Alaképítésének elvi alapjait egyiptomi és archaikus görög szobrokéhoz rokoníthatnók leginkább anélkül, hogy sok külső hasonlóság akadna közöttük. Nem! *Nagy István* korántsem historizál. Modern ember és modern szobrász. Figuráinak egész megjelenése korunk légkörét képviseli. De kútpályázatának kettős nőalakja a finom érzékkel csökkentett méretekkel, a megállás bontatlan nyugalmával, a törzsekhez szorított karok s a test szilárd könnyedségére ültetett keces fejek kétségtelenül a karyatidákat idézik képzettársításainkba. De életnagyságon felüli méretű kútszobrának korsót lógató lányalakja is sugároz valami hasonló emlékeztetőt. Ülő lánykát ábrázoló kis vázlata gyengéd formáival, tartásának, tömegének csöndes nyugalmával, körvonalainak megkapó és megindító hullámzásával nagyobb méret és végleges kivitel után kiált. Csapóre tett kezű nőaktja érdekes kísérlet a döntő főnézet kialakítására és a szétárasztott mozdulat síkban való kiterítésére. Mint kispasztikát véglegessé is lehetne érlelni e vázlatot, de a nagy méreteket alig viselné el.

Külön kell azonban szólnunk *Nagy Istvánnak* egy legutóbbi kútpályázatáról, amelyről szobrászerényei együttesen, egyszerre olvashatók le. Lapos, tojásdad csésze peremén ruhátlan fiatal lányka ül. Egyik előrenyújtott lábán a másikat átveti, kissé hátradőlő felsőtestét a köcsésze pereméhez feszített két karja támogatja. Egyik simán le, — a másik kissé hátra s maga mögé nyúlva. A felsőtest a karok elhelyezésének

Simon Ferenc: Női akt (Bronz)

Nagy István: Boci (Bronz)

megfelelve, derékban enyhén megcsavarodik, a jobb váll lejjebb esik a balnál, s a karcsú nyakat koronázó fő előrebiccen egy csöppet. Rendkívül szerencsés elgondolás és ritka tökéletességgel sikerült kivitel. Zárt ugyan az alak, de előrenyújtott lába mégis széles térréteget foglal le, s kordában tartott belső mozgalmasságát egyetlen mozzanattal külső élénkséggé váltja át. Tartása nyugodt, de a test tengelyeinek ütköztetése és csavarodása, együtt a jobbkar hátra és mögé feszülésével a nézőt készíti a szobor körüljárására, összes lehető nézeteinek átélésére. Ilyenformán az alaknak van ugyan főnézete, amely biztosítja szerkezetének nyugalmát és biztonságát, s mégis testrészeinek elrendezése a több nézet nyugtalan kígyóvonalát lükteti ön-maga körül. Az a körülmény, hogy pályázatának remek arányú és kitűnően illeszkedő kútsészéjét és ennek lábazatát is maga tervezte, azt bizonyítja, hogy *Nagy Istvánnak* finom és egészséges, sőt művészi építészerzéke van, s ez az érzék megfelel, tiszta összhanggal felel meg szobrászi alkata fönnebb vázolt alaptulajdonságainak. (A kúterv képe a mostani számunk címlapján van.)

Simon Ferenc a város másik szobrászművésze. Érdekes, sokrétű, megosztott figyelmű és érdeklődésű mester. Fejlődésének útja még nem befejezett, jóllehet képzettségének egyenletes volta, tudásának és művészi érzékének gyakori gyakorlottságai miatt azt hihetnők, hogy már túljutott a vajúdas, a kísérletek szakaszán. *Simon Ferenc* vérmérséklete azonban még erősen lobog. A kínálkozó feladatok ingere lobbantja indulatait a szabad térre szánt hatalmas méretű és hangsúlyos építészeti keretbe ágyazott, vagy azon kiemelt emlékművek alakjainak megformálására, mozgatóására. De szintén a vérmérséklet és a feladat ingere csitítja bensőséges elmélyedésre egy-egy plakett, vagy emlékérem megalkotása során. A köztéri emlékmű és az érem közötti tág nyílásszöveget fejek, aktkompozíciók, kisplasztikák, pályaművek vázlatai töltik ki. Emellett pedig arra is kerül idő, hogy különlegességeken próbálja ki plasztikai formálóerejét. Hogy a lemezdomborítás és nyírás festői, lírai beszélgető hatását a plasztika kurtább szavú, drámai, s inkább csak egyoldalról felszólító jegyeivel hangolja megragadó egységgé.

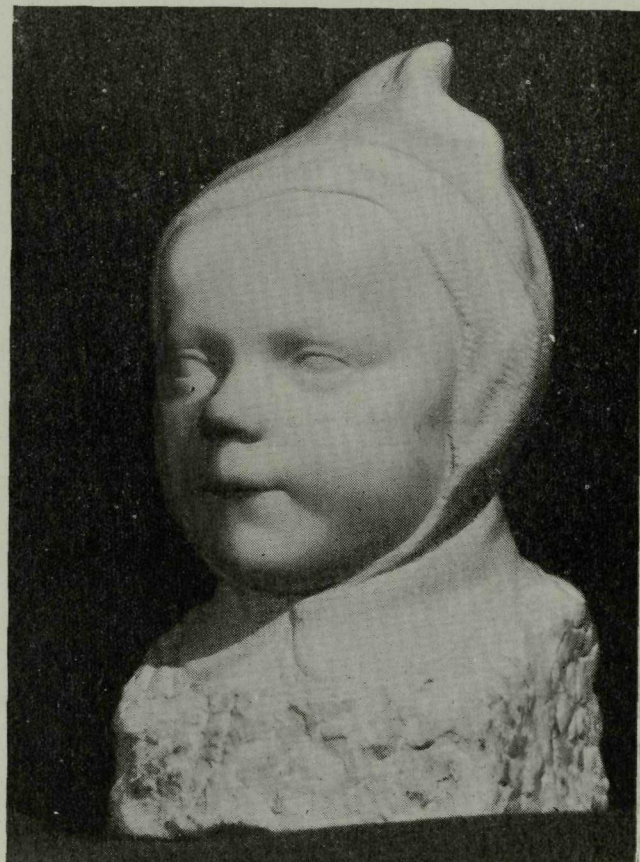
Fejet, úgy tűnik, *Simon Ferenc* sem mintáz fölös számmal. De elkészült szoborfeji azt tanúsítják, hogy a hasonlósági és a jellemet kifejező jegyeket nemcsak kívülről mintázza a felületre, hanem azok a belső magból fejlesztett formák végző következményeképpen kerülnek a helyükre. Mintha nem a természeti minta esetlegességei, hanem a szobrászi kívánczóság teremtette összefogott, hangsúlyos és határozott körvonallal lepántolt formák teremtenék meg a szoborfej egyéniségét, s csak véletlen, hogy ennek külső jegyei megegyeznek a mintáival. („Miska” c. bronzfej.)

Akttapulmányai egyelőre csak ritkán érlelődnek határozott szobortervekké. Éppen ezért a természet közvetlensége inkább uralkodik rajtuk, bár megjelenésük nem nélkülözi a változatosságot és a kísérletező szándékok tükrözését. Rajtuk olykor a pusztaság valóság elemeinek pontos megragadása és átültetése figyelhető meg, más-szor az öröklétre való átfogalmazás, a látott formáknak a tudott formák világába való átfogalmazásának szándéka olvasható le. Jóllehet monumentális, vagy legalább életnagyságú aktkompozícióját nem láttuk, kisméretű aktjaira joggal felfigyeltek már, s „Lábujját fogó nőalak” c. kisbronzával 1957-ben díjat nyert.

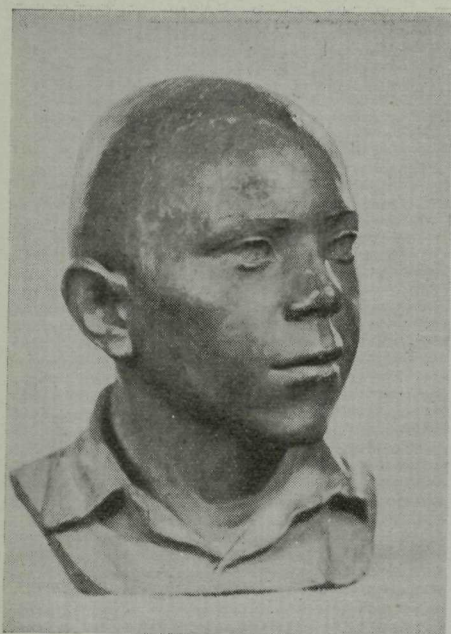
Emlékmű-tervezetei, pályamunkái, ezekhez készült vázlatai már kevésbé biztonságos talajra épültek. A nagy méretek szertelenségekre és szinte szobrászatellenes ötletre csábítják *Simon Ferencet*. Képzeteletét egyelőre legalább túlságosan is lekötik az emlékművek közmegegyezéses, szónokias példái. A támadó állású, a magasba szétvetett karokkal előreleendő főalak, a mellékalakok tömegeinek s a talapzat felületeire illesztett domborművek hosszadalmas magyarázó elbeszélései immár végtelen változatokban megismételt közhelyek, és *Simon Ferencnek* sem sikerült enémű kísérleteit új és meggyőző tartalommal betölteni. Az emlékmű-kísérletek terén még egy veszedelmét is látjuk a művész egyéniségének. Túlságos készséggel helyezkedik a sikeres előzmények hatása alá. Ugyanakkor a nagy méretek és a monumentális

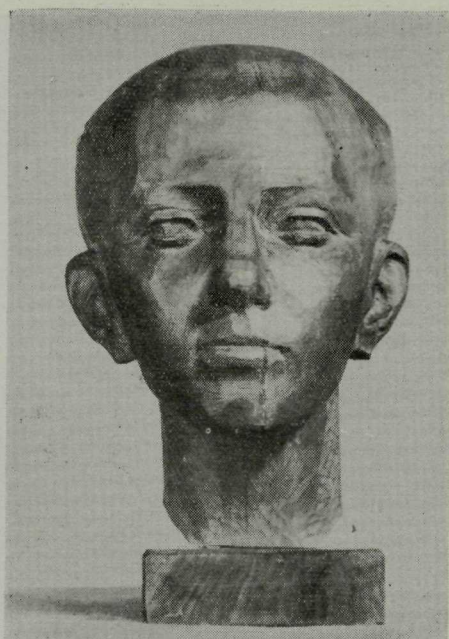
Nagy István: Kút-terv
(Gipsz)

Szabó László: Gyermekfej
(Márvány)

Simon Ferenc: Miska
(Bronz)

Szabó László: Fiúfej
(Fa)

hatás sajátos szűkszavúságát célozva félő, hogy alakjai sivárrá, üressé stilizálódnak. Munkásmozgalmi szobortervén világosan megismerszük Kerényi Jenő alkotásainak szoros közelsége, de kitetszik a másik fenyegetés is.

Sokkal melegebb hajlandóságot váltanak ki azonban *Simon Ferenc* közvetlenebb, líraibb, életteli telibb alkotásai. Az a kúffigura (Galyat tartó fiatal leány), amellyel 1959-ben pályázaton díjat is nyert, valósággal meglelkendezteteti szemlélőjét. Az egész szerkezet légtöredék. A lépő lányalak sajátos kecsessége első pillanatban már megragad. Tovább elemezve e rögtönös hatást, külön gyönyörűségünkre szolgálhat a testarányok finom megnyújtása, a testmozgás tengelyeinek táncos lengése. A hozzá szerkesztett kútcésze architektúrája határozottan hátrányára szolgál az alaknak, amely enélkül, valamely más egyszerű talapzatra állítva megjelenésében sokat nyerne.

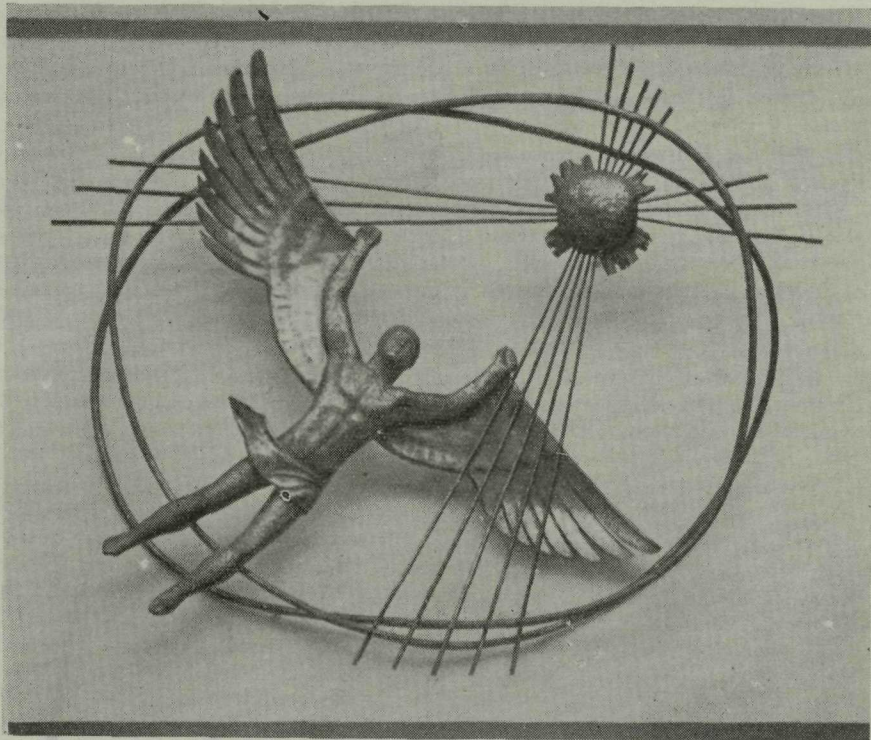
Külön ki kell emelnünk *Simon Ferenc* megnyerő díszítőérzékét, amely különleges eszközökkel különleges feladatok megoldására képesíti őt. Az IBUSZ budapesti központjának félfogadó körtermében elhelyezett lemezdomborművei kitűnő példát mutatnak arra, hogy minő új és tökéletesen céltérő módon lehet díszíteni olyan belső tereket, amelyekben sűrű és nagy a forgalom, s a falfelületek olyanok, hogy festészeti díszítést sehogyan sem tűrnek. E vörösrézlemezből domborított kompozíciókban, melyek a képző- és iparművészet határeseteknek számíthatnak, *Simon Ferenc* bőven csurrantotta egyéni feltalálókészségének jókedvét is, de példát mutat az ízléses és mértéktartó átvételre, amikor egyik kompozíciójához az ókori Exekias világhírű Dionysos-táljának ábrázolását vette alapul.

Csak természetes, hogy e domborításoknak kisméretű előzményei fokozott finomsággal, valósággal ékszerszerű intimitással gazdagodnak fel a közelszemelet révén, s készítőjüknek az ötvösök számára kijáró tiszteletet is megszerzik.

A kis méretek s az ötvösmunkálás különben sem idegen *Simon Ferenc* egyéniségétől. Példa rá az általa készített Pettenkofen-érem elő- és hátlapja. Az előlap ízes, jellemet sugárzó arcképe a csak fél körben futó felirattal, úgy mondhatjuk, hibátlan alkotás. A hátlap kompozíciója még nem elégíti ki. De kétségtelen, hogy *Simon Ferencnek* kezeügyeibe való feladat az érem, s további szép műveket várhatunk tőle. Erre mutat a Szolnoki Galéria számára ólomlemezbe mélyített jelvénydomborműve. Rendkívül finom körvonalba foglalt, gyengéden stilizált ruhátlan nőalak. Egyszerűségében kifejező és megkapó. *Simon Ferenc* egész művészetének nagyon szerény, de teljes foglalata.

Harmadika a szobrászoknak *Szabó László*. Legfiatalabb közülük s ennek megfelelő módon legkevésbé kiforrott. Pályafutása eddig nem kényeztette el. Tanulmányainak végeztével Egerben telepedett meg, de magára hagyatva, megfelelő művészi légkör híján bizonytalanná vált. A műalkotásokkal tele, de évszázados korú barokk stílusú műalkotásokkal tele városban nem akart számára mérce, tudását, fejlődését ellenőrző próbakő.

Szolnokra költözött hát, s remélhető, hogy a változott környezet az óhajtott művészi serkentés mihamar üdvös eredményekre vezet majd. *Szabó Lászlónak* nincs még sok munkája. Fából faragott fiúfejének erőteljesen lapogatott formái jól igazodott formálókészségről tanúskodnak. Márványban készült csecsemő szoborfüje kitűnő technikai készségét bizonyítja. Készülőfélben levő „Ijjászfíú” szobra heves, áradó mozdulatával biztatóan alakul, s elárulja mesterének forrongó vérmérsékletét.

Simon Ferenc: Ikarus
(Rézdomborítás)

Akt-tanulmányai egyelőre inkább csak a tervet, a vázlatot kipattantó gondolatok, ötletek sietős feljegyzései. Annyit mégis elárulnak, hogy mesterük a térben szétterjedő, de egy síkú nézetre szerkesztett mozgás lehetőségeit kutatja. Úgy tűnik még, hogy a térfoglaló tömeges testek mellett alakuló negatív formák, levegős áttörések is jelentős részt kapnak Szabó László műveinek megfogalmazásában. Szolnokj megindulása az Ijjászfiúval biztató kezdet. Reméljük, hogy ennek következetes és erővel teljes befejezését további tanulmányok és bevégzett művek egész sora fogja majd követni.

Van azonban egy általános, mind a három művészre érvényes megfigyelésünk, amelynek szeretnénk itt hangot adni. A szolnoki szobrászok munkálkodása meglehetősen, sőt túlnyomó részben a régebben megtanult, begyakorolt formák újra és újra való felidézésére hagyatkozik. Egyre inkább nélkülözik a természet valóságának szaporá megfigyelését, a modell után készülő közvetlen tanulmányt. Veszedelmes magatartás ez, mert a formálás megmerevedéséhez és a kifejezés gépies ismétlődéséhez vezet. Formalizmushoz, amelyen csak keveset ment az a körülmény, hogy természeti formákból keletkezett. A művész alkotásának a tudat, a tudatos alakszerkesztés mellett szakadatlan ihletője a természet esetlegességeinek kimeríthetetlen tárháza, amely egyben táplálója, frissítője a művész tudatának is.

Mint egykor Antaiosnak a föld, úgy ad friss erőt s többletet a művésznek a természet megjelenésének végtelen gazdagsága, amelyről ha lemond, vagy szándékkal utasítja el magától, feltalálása, teremttőereje, megjelenítő készsége menthetetlenül elbágyad, kiszikkad, árnyékká gyöngül.

Távol álljon tőlünk, hogy alkotóművészeknek tanácsot adjunk, csak említeni szeretnők előttük azokat a nagyszerű fejeket, izmos vagy törődött, szálas vagy görnyedt testeket, a női szépség virágzó sudarait s a pillérekké terebélyesedett asszonyalakokat, melyek körülöttük a városban s a környéken körülveszik őket, s amelyek megannyi egyéni, sajátos megfigyelésre adnak alkalmat s frissítő táplálékot az alkotó szellemnek.

Meg kell ezt említenünk, mert határozott hiányát éreztük meg mind a kiállított műveken, mindpedig a műtermek rejtekeiben. Már pedig bevezetésünkben kérdéseket vetettünk fel, amelyekre választ csak akkor adhatunk majd, ha kiállított műveken s a műtermek zugaiban egyaránt felérik a művészeknek s a műveknek a környezet természeti valóságával való szakadatlan együttélése. A modern európai művészi tudatnak a hely és a környezet természeti kínálkozásán való uralkodása és a tudat által kormányzott, de állandó frissességgel fölbuzgó természeti formák mögött a haladó társadalom által megkövetelt eszmei tartalom.

Ha, és amikor ez bekövetkezik, akkor felülhetünk majd arra a kérdésre, vajon lesz-e, terem-e, keletkezik-e olyan szobrászat, amelynek hazája Európa, nevelője a magyar szocialista társadalom, de szülőhelye sajátosan és kizárólag — Szolnok.

Kampis Antal

Nagykunsági műtrágyázási kísérletek

A műtrágyák a különböző éghajlati és talajviszonyok között különböző eredményeket adnak. Egyes talajtípusokról, amilyenek a Nagykunságban nagyobb területeken találhatóak, nincs elegendő adat. Ilyenek: a degradált mezősségi, savanyú szikes, javított szikes és rétiagyag talajok.

Mivel a Nagykunsági Mezőgazdasági Kísérleti Intézet feladatkörébe talajerő-gazdálkodási, trágyázási problémák megoldása is tartozik, és tájintézetünk területén az előzőekben felsorolt talajok előfordulása számottevő, műtrágyázási kísérleteket is végeztünk. Egyébként újabb műtrágyákat tervez forgalomba hozni a kereskedelem, amelyeket előbb a különböző éghajlati és talajviszonyok között ki kell próbálni.

A kísérleteket különböző — nitrogén-, foszfor- és káliumtartalmú — műtrágyákkal végeztük.

I. Műtrágyázási kísérletek pétisóval

Régebben inkább csak foszfortartalmú műtrágyákat használtak Magyarországon, de *Grábner* már jelentőségéhez mérten ír a nitrogén műtrágyákról, különösen fontosnak tartva a gabona-, kukorica-, napraforgó-, stb. tarlók nitrogén műtrágyázását a tarlómaradványok elkorhasztása, a talajélet megindítása, a pentozánhatás kiküszöbölése és a talaj mielőbbi beérlelése érdekében.

Kemenesy a talaj szerves részeinek és a nitrogénnek szoros kapcsolatát hangsúlyozza, mert a szerves kötésben lévő nitrogén hatása állandóan, egyöntetűen tart, de ahhoz, hogy a nitrogén szerves kötésbe menjen, elegendő friss, még le nem bontott szerves maradvány szükséges. Így alakulnak ki a kedvező biológiai folyamatok. Akkor megy a nitrogén szerves kötésbe, ha nincs nagy szárazság és jó a talajművelés. Ha a talajélet pangása miatt a nitrogén korán ősszel nem tud beépülni, később ősszel a hűvös eső kilúgozza. Az egyes növényektől is függ a nitrogén beépülése. Az árpának pl. aránylag kis gyökérzetével kevesebb nitrogén tud beépülni, mint pl. a kurtaperje dús gyökérzetével.

A harmonikus táplálkozáshoz feltétlenül szükséges a nitrogén is. *Kreybig* általános irányelveként mondja ki, hogy homoktalajon tavasszal, vályogon ősszel és tavasszal, agyagtalajon pedig ősszel a vetés idejében a legjobb az őszi alá a nitrogén műtrágyákat adagolni. *Nosztatovszkij* a nitrogén műtrágya hatásosságát Krasznodarban 7 éven át végzett kísérleteivel bizonyítja, melyeknél a napraforgó utáni őszi búza alá vetés előtt adott nitrogén műtrágya 7 év átlagában 8⁰/₀-kal emelte a termést a trágyázás nélkülivel szemben. *Ratner* is hasonlóan nyilatkozik, mert szerinte a csírázástól az első levelek megjelenéséig legkedvezőbb mérsékelt nitrogén alaptrágyát adagolni. A nitrogén nagy adagjainak a vetés előtt talajba juttatása kedvezőtlen hatással van a növény szárazságtűrésére. *Roemer* szerint az őszi kalászosok kevés kivétellel nitrogén trágyázást igényelnek. *Vezekényi* a nitrogén alaptrágyát mindig

vetés előtt vagy vetéskor javasolja adni. Nem keil mélyen bemunkálni, mert úgyis belemosódik a talajba. Alaptrágyaként 80—150 kg/kh között adagolhatjuk attól függően, hogy a talaj milyen erőben van, mi volt az elővetemény, és milyen növény alá adjuk.

Az egyik kísérletnél 60 kg/kh pétisót adtunk ősszel.

Talajvizsgálati adatok

Mélység cm	pH.		Hydr. acid.	Összes só ‰	Szóda ‰	CaCO ₃ ‰	Köt. szám	Kapill. vízem. 5 h.	Humusz ‰
	H ₂ O	KCl							
0—20	7,—	5,9	13,—	0,05	—	—	50	120	4,—
20—35	6,7	5,5	14,—	0,05	—	—	50	105	4,1
35—65	8,—	7,—		0,09	ny.	ny.	51	110	
65—95	8,9	7,3		0,08	0,09	4,9	50	30	
95—130	9,3	7,7		0,13	0,24	14,5	54	10	
130—150	9,4	7,8		0,16	0,26	16,—	58	10	

A talajelőkészítés a nagy szárazság miatt nem volt egyszerű. Ismételt tárcsázásra és rögtörő hengerezésre volt szükség a szántás után, hogy megfelelő magágyat lehessen készíteni. A műtrágyákat (pétisót) betárcsáztuk.

A pétisó kiszórását azzal az elgondolással tartottuk szükségesnek, hogy a lucerna elővetemény gyökérzetének elbontásakor esetleg fellépő pentozánhatást elkerüljük. A feltételezés helyességét a terméseredmény igazolta, mert a pétisó terméstartalom adott.

Annak ellenére, hogy a talajelőkészítés nem volt a legjobb és hogy a szárazság miatt a búza csak a hó alatt kelet ki, mégis jó lett a termés. A pétisó 109 kg/kh terméstartalommal eredményezett, ami a műtrágya árának, stb. levonása után 168.90 Ft jövedelemtöbbletnek felel meg kat. holdankint.

A másik kísérletnél 75 kg/kh pétisót használtunk, ugyancsak ősszel szórva ki.

Talajvizsgálati adatok

Mélység cm	pH.		Hydr. acid.	Szóda ‰	Széns. mész ‰	Összes só ‰	Kötött. szám	Kapill. vízem. 5 h
	H ₂ O	KCl						
0—30	7,4	5,8	7,6	—	—	0,05	43	210
30—60	8,—	6,—	3,9	—	—	0,05	40	110
60—90	9,—	7,2		0,09	7,3	0,12	37	30
90—110	9,3	7,5		0,18	17,7	0,17	49	—
110—130	9,4	7,5		0,21	16,1	0,17	54	—
130—150	9,6	7,4		0,18	11,7	0,17	50	—

Az elővetemény őszi búza volt, melynek tarlóját egyirányú tárcsával megmunkálva, a műtrágyát (pétisót) október 16-án szórtuk ki, és szántottuk le középnyelven.

Jelzőnövény tavaszi árpa lett, melynél a vegetáció alatt az egyes parcellák között lényeges különbséget nem lehetett látni, a terméstartalom a pétisó javára mégis számottevő lett. Az ősszel kiszórt és középnyelven bemunkált 75 kg/kh pétisó 153 kg/kh árpaterméstartalommal eredményezett, ami 200.40 Ft jövedelemtöbbletnek felel meg kat. holdankint.

Következtetések: Az őszei kiszórt és bemunkált 60—75 kg/kh pétisó tehát minden esetben, mind az őszi búzánál, mind a tavaszi árpánál terméstoppletet eredményezett.

Ha a két kísérlet átlagában 100 kat. holdra számítjuk az elért jövedelem-toppletet, akkor az 18 ezer 465 Ft, ami már jelentős összeg.

Más kísérletek adatai szerint szintén emeli a termést az őszi kalászosok tavaszi fejtrágyázása, mégpedig két részletben, vagyis korán tavasszal és szárbainduláskor adva inkább, mint egy részletben csak korán tavasszal adva. Ezekre vonatkozóan azonban még nincs elegendő adat, de célszerű lenne, ha állami gazdaságok és termelő-szövetkezetek is végeznének olyan kísérletet, melynél az őszi búza alá a pétisó egy részét őszei, a másik részét tavasszal, esetleg két részletben, korán tavasszal és szárbainduláskor adnák.

Az ilyen többszöri, különösen nagyobb pétisó-adagoláskor nem szabad azonban elhagyni a szuperfoszfátot, esetleg kálisót sem, amelyekről a következőkben lesz szó, mivel a növények harmonikus táplálása adhatja csak az optimális eredményeket. A többszöri, azaz nagyobb nitrogén adag, feltétlenül megköveteli a nagyobb szuperfoszfát, esetleg káli adagot.

II. Foszformútrágyázási kísérletek

Foszformútrágyázási kísérleteket nemcsak azért végeztünk, hogy a Nagykunsági Mezőgazdasági Kísérleti Intézet területén lévő különböző talajtípusokon kapjunk adatokat, hanem hogy a szemcsés és a porszuperfoszfát hatása közötti különbséget vizsgáljuk, és az újabban forgalomba hozni tervezett foszformútrágyákról véleményt nyilváníthassunk.

Avdonyin szerint az a folyamat, amelyet a szuperfoszfátgyárak végeznek akkor, amikor a nehezen oldható foszforvegyületeket átalakítják könnyen oldhatókká, a poralakú szuperfoszfát talajbavitelek fordított formában erőteljesen megy végbe, mert a porszuperfoszfát nagy felületen érintkezik a talajjal. A szemcsés szuperfoszfát kisebb felületen érintkezik a talajjal, ezért a vízben oldható foszforsavból kevesebb megy át nehezen oldható, a növények által fel nem vehető állapotba. *Bóna* szerint a szemcsés mútrágyáknál csak a szemcse felületi részében lévő tápanyag alakul át fel nem vehetővé, míg a szemcse belsejében lévő rész az átalakulástól mentes marad. *Cserháti* a búzánál tartja legfontosabbnak a foszfortrágyákat, amelyek nitrogényűjtő élővetemények után más mútrágyák nélkül is fokozták a termést. A tavaszi árpa is meghálálta a szuperfoszfátot, de inkább csak akkor, ha őszei szórták ki. Ennek magyarázatát a mi szárazságra hajló klímánkban kell keresni, mert a tavaszi gabona alá tavasszal adott szuperfoszfát nem tud jól eloszlni a talajban, ha a tavaszi száraz, így a növény nem tudja felvenni a rendelkezésre álló aránylag rövid idő alatt. *Di Gléria és társai* P³² alkalmazásával vizsgálták az organo-minerális foszfortrágyák (bioszuperfoszfát, orgafoszfát, stb.) hatásfokát. Megállapították, hogy a növényzet a szuperfoszfátból nagyobb mennyiségű foszfort hasznosított, mint az orgafoszfátból, ill. a bioszuperből, és a hasznosulási százalék is magasabb volt. *Kemenes* szerint a szemcsés szuperfoszfát jelentősége valószínűleg ott domborodik ki különösen, ahol a talaj szorbciós kapacitása fokozottabb, mert ilyen körülmények között a szemcsék jobban ellenállnak a lekötésnek. *Grábner* azt írja, hogy szovjet és hazai tapasztalatok szerint kedvezőbb eredményt lehet elérni a szemcsés szuperfoszfáttal, mint a poralakúval. *Kreybig* szerint is jobb a szemcsés szuperfoszfát, mert a porszuperfoszfát foszforsava a talajjal nagy felületen érintkezve, vassal, alumíniummal, mésszel leköti, úgyhogy foszforpentoxid tartalmának csak 15—30%-a érvényesül. A szervesen szemcsézett szuperfoszfát foszforsava szerves kötésbe megy át, tehát a talaj nem köti meg. *Nosztovszkij* szerint, bár a csernozjom talajban elégséges a foszfor, az oldható foszfor mennyisége nem elegendő a búza jó asszimilációjának biztosítá-

sára, tehát csernozjom talajon is jobb a termés, ha foszfortrágyát adagolunk. *Pecznik* műtrágyázási kísérletei szerint a szuperfoszfát granulálása, különösen pedig szervesanyagokkal való szemcsézése, hatékony eljárás a műtrágya hatásfokának emelésére. *Ratner* szerint a hatékonyság jól bevált módja a szuperfoszfát szemcsézett alakban történő alkalmazása. A különböző talaj- és éghajlati viszonyok között a legkülönbözőbb természetű növényekkel végzett számos kísérlet meggyőzően bizonyítja, hogy a szemcsés szuperfoszfát rendszerint nagyobb terméstöbbletet eredményez, mintha ugyanakkora, sőt gyakran nagyobb adagot por alakban használnak. A talajban a szuperfoszfát szemcséi körül jól telített talajgócok keletkeznek, ami a foszforsav felvételét a növények számára jelentősen megkönnyíti.

A foszfortartalmú műtrágyákra vonatkozólag hat kísérletünkből kaptunk értékes adatokat.

Első ilyen irányú kísérletünk feladata azt a kérdést volt hivatva eldönteni, hogy a szuperfoszfátok adnak-e nagyobb terméstöbbletet vagy pedig az organominerális műtrágyák, és hogy a szemcsés szuperfoszfát jobb-e, mint a porszuperfoszfát.

Talajvizsgálati adatok

Mélység cm	pH	KCl	Összes só %	Szóda %	Szénsavas mész %	Kötöttségi szám
	H ₂ O					
0—20	7,8	6,7	0,04	— —	— —	48
20—50	9,1	8,1	0,07	ny.	ny.	50
50—80	9,3	8,2	0,14	0,09	11,1	60

Az elővetemény istállótrágyázott kukorica volt. A műtrágyák bemunkálásának módja: középnyelven való leszántás. A vetés ideje: október 28. Jelzőnövény: őszi búza.

A csépléskor kimutatott terméstöbbletre már a vegetációs idő alatt is következtetni lehetett, mert a szuperfoszfátos és szuperfoszfát nélküli parcellák között szemmel látható, jól fényképezhető különbségeket lehetett észlelni. Amikor a szuperfoszfátos parcella már teljesen kiképződött, a műtrágya nélküli még csak akkor kezdett kalászolni.

Terméseredmények

Megnevezés	Terméstöbblet	
	kg/kh	%
Szemcsés szuperfoszfát 200 kg/kh	256	20,8
Porszuperfoszfát 200 kg/kh	228	18,5
Bioszuperfoszfát 200 kg/kh	136	11,—
Biofoszfát 200 kg/kh	64	5,2

A kísérlet igazolja tehát a szakirodalom állítását, hogy a szemcsés szuperfoszfát foszforsavából kevesebbet köt le a talaj, mint a porszuperfoszfátéból, és így több áll a növények rendelkezésére. A biofoszfor műtrágyák, különösen a biofoszfát elmaradt a szuperfoszfátok mögött.

Ugyanezekkel a műtrágyákkal tavaszi zab jelzőnövényvel is végeztünk kísérletet, de csak 100 kg/kh adagokkal, és a műtrágyákat tavasszal szórtuk ki. Az egyirányú tárcsával 15 cm mélyen bemunkált foszforműtrágyáknak azonban sem a vege-

táció alatt, sem a csépléskor nem mutatkozott hatása. Ennek oka valószínűleg a kis adag, a tavaszi kiszórás és az volt, hogy a zab nem reagál jól a foszfortartalmú műtrágyákra, mivel a talaj nyers foszforkészletét is jól fel tudja használni.

A szuperfoszfátokat különben a tavasziak alá is célszerű már ősszel munkálni be a talajba, mert a rövid tavaszi tenyészidő alatt nem tudják azokat eléggé kihasználni, különösen — ha mint ennél a kísérletnél is volt — a tavasz száraz.

Csapadék-adatok.

	Március	Április
	mm	
30 éves átlag	8,1 30,—	25,4 44,—

Igaz, hogy május hónap csapadékosabb volt a 30 éves átlagnál, ez azonban már nem tudta éreztetni hatását olyan mértékben, hogy az előző két hónap csapadékhiányát és az ezzel járó gyengébb növényfejlődést teljesen helyrehozhatta volna. A kiszórt foszforműtrágyák foszforsava nem érvényesült kellő mértékben.

Ennél a kísérletnél a kis adagok miatt utóhatás vizsgálatát sem tartottuk célszerűnek, ellenben a 200 kg/kh adagok által az őszi búzánál elért nagy terméstartalommal arra ösztönöztek, hogy utóhatást is vizsgáljunk.

Az őszi búza után magrépa következett. A tenyészidő alatt olyan különbségeket, mint az őszi búzánál az előző évben, nem tapasztaltunk, a terméseredmények azonban a 200 kg/kh szuperfoszfát-adagok nagy utóhatását mutatták.

Terméseredmények

Megnevezés	Terméstartalom	
	kg/kh	%
Szemcsés szuperfoszfát 200 kg/kh	232	35,5
Bioszuperfoszfát 200 kg/kh	143	21,7
Porszuperfoszfát 200 kg/kh	97	14,8
Biofoszfát 200 kg/kh	81	12,4

Valamennyi foszfortartalmú műtrágya a második évben is éreztette hatását. A szemcsés szuperfoszfát az utóhatás-kísérletben is az első helyre került, mégpedig jelentős takarmányrépamag terméstartommal.

Mivel a terméstartomok az utóhatás-kísérletnél is nagyok voltak, elhatároztuk, hogy még a következő évben is megmérjük a terméseredményeket. A jelzőnövény ekkor ismét őszi búza volt. Ebben az évben azonban terméstartom hatása már nem mutatkozott még a szemcsés szuperfoszfátnál sem.

A három év terméseredményeit összefoglalva a következő táblázat mutatja:

Megnevezés	Termés q/kh			Termés %-ban		
	1956.	1957.	1958.	1956.	1957.	1958.
	ő. búza	répamag	ő. búza	ő. búza	répamag	ő. búza
Műtrágya nélkül	12,32	6,54	13,78	100,—	100,—	100,—
Biofoszfát	12,96	7,35	13,41	105,19	112,39	97,31
Bioszuperfoszfát	13,68	7,97	13,03	111,05	121,66	94,86
Porszuperfoszfát	14,66	7,51	13,40	118,49	114,83	97,24
Szemcsés szuperfoszfát	14,88	8,86	12,85	120,78	135,48	93,25

Harmadik foszforműtrágyázási kísérletünk előveteménye lucerna, jelzőnövénye őszi búza volt. A műtrágyákat őszi a vetés előtt középmelegen betárcsáztuk. Talaj: degradált mezősgé.

Terméseredmények

Megnevezés	Terméstöbbslet	
	q/kh	%
Szemcsés szuperfoszfát 200 kg/kh	3,07	16,8
Porszuperfoszfát 200 kg/kh	1,38	7,5
Szemcsés bioszuperfoszfát 200 kg/kh	2,72	14,8
Szemcsés bioszuperfoszfát 200 kg/kh	2,63	14,3

A szemcsés foszforműtrágyák tehát ebben a kísérletben is felülmúlták a porszuperfoszfát hatását.

Negyedik foszforműtrágyázási kísérletünk előveteménye őszi búza, jelzőnövénye tavaszi árpa volt. A műtrágyákat októberben szórtuk ki és munkáltuk be középmelegen.

A jelzőnövény a vegetáció alatt nagyobb különbségeket nem mutatott, a terméseredmények azonban a szemcsés szuperfoszfát számottevő termésfokozó hatását igazolták. A kísérletet javított szikes talajon végeztük.

Talajvizsgálati adatok

Mélység cm	pH		Hydr. acid.	Szóda %	Mész %	Kötötts. szám	Összes só %	Kapill. víz.	Összes szerves- anyag %
	H ₂ O	KCl							
0—10	7,38	6,61	4,50	—	0,21	49	0,05	200	3,38
10—20	7,13	6,09	7,50	—	0,10	48	0,04	175	3,44
20—30	7,13	6,09	7,75	—	ny.	49	0,03	140	3,—
30—40	7,47	6,61	6,75	—	0,30	50	0,03	150	2,80
40—50	7,64	6,87	5,—	—	0,21	50	0,05	170	2,55
50—60	8,07	7,30	3,—	0,011	0,21	53	0,06	160	2,22

Ebből a kísérletből a szemcsés szuperfoszfátra vonatkozólag megállapítható, hogy az egyik kezelés szerint 184 kg/kh, a másik kezelés szerint 142 kg/kh, a két adat átlagát véve pedig 161 kg/kh terméstöbbsletet eredményezett. A terméstöbbslet %-ban kifejezve 10,1%. A szemcsés szuperfoszfát adagja 150 kg/kh volt.

Ötödik foszforműtrágyázási kísérletünkénél a szemcsés szuperfoszfát és a porszuperfoszfát egyformán 92 kg/kh terméstöbbsletet adott, ami 6,1%. A szuperfoszfátok adagja 200 kg volt kat. holdankint. A kísérletet javított szikes talajon végeztük, az elővetemény őszi búza, a jelzőnövény pedig tavaszi árpa volt. A hat foszforműtrágyázási kísérlet közül ennél az egynél adott a porszuperfoszfát ugyanakkora terméstöbbsletet, mint a szemcsés szuperfoszfát, a többi öt kísérletnél a szemcsés szuperfoszfát mindig több, néha egészen jelentősen nagyobb terméstöbbsletet adott.

Hatodik foszforműtrágyázási kísérletünket rétiagyag talajon végeztük.

Talajvizsgálati adatok

Mélység cm	pH		Hydr. acid.	Szóda %	Mész %	Kötötts. szám	Összes szerves anyag %	Összes só %
	H ₂ O	KCl						
0—10	6,44	5,75	9,65	0	0	55	3,45	0,13
10—20	6,44	5,75	9,25	0	0	56	3,16	0,11
20—30	7,56	7,21	4,50	0	ny.	63	1,66	0,12
30—40	8,25	7,56	2,75	ny.	0,85	63	1,19	0,12
40—50	8,07	7,30	2,35	ny.	2,13	65	1,14	0,12
50—60	8,07	7,21	2,50	0,005	14,75	61	0,95	0,11

Ebben a kísérletben egyik kezelésként nyersfoszfát (ciklonfoszfát) is szerepelt, azzal a feltételezéssel, hogy ezen a 7 pH-n aluli 6,44 pH-s talajon talán lesz hatása, mert a 7 pH-n felüli talajokon nem tudtunk elérni terméstartósságot nyersfoszfátokkal. Feltételezésünk beigazolódt, mert ezen a talajon a nyersfoszfát (ciklonfoszfát) terméstartósságot adott.

A műtrágyákat októberben szórtuk ki, és tárcsáztuk be 15 cm mélyen. A kísérlet bevetése október 27-én történt az őszi búzával. Ez március 25-én hengerezést, majd április 6-án fogasolást kapott. A vegetáció alatt nagyobb különbségeket nem lehetett látni, mégis számottevő terméstartósságot mutatkozott.

Megnevezés	Terméstartósság	
	q/kh	%
Szemcsés szuperfoszfát 250 kg/kh	1,56	7,9
Porszuperfoszfát 250 kg/kh	1,22	6,2
Ciklonfoszfát 350 kg/kh	0,92	4,6

A kísérletben szerepelt még bioszuperfoszfát és orgafoszfát is, de kat. holdankint 750 kg-os adagokkal. Bár nagyobb terméstartósságot adtak, mint a 250 kg/kh szuperfoszfátos adagok, azonban a terméstartósság nem áll arányban a nagy adagok árával, úgyhogy a búzaterméstartósság értékéből levonva a bioszuperfoszfát árát, a búzaterméstartósság előállításánál métermázsánként 14.— Ft ráfizetés mutatkozik. Az orgafoszfát használatánál, mivel annak ára alacsony, nincs ráfizetés, de a szuperfoszfátokkal és ciklonfoszfáttal 1 kg búzaterméstartósság előállítása lényegesen kevesebbe kerül, mint az orgafoszfáttal.

A búzaterméstartósság előállításának költsége

Sorrend	A műtrágya megnevezése	Ft/kg
1.	Szemcsézett szuperfoszfát	1,28
2.	Porszuperfoszfát	1,29
3.	Ciklonfoszfát	1,33

A szemcsés szuperfoszfát és a porszuperfoszfát között ennél a kísérletnél nincs nagy különbség, a kísérletek többségében azonban a szemcsés szuperfoszfát hatása a porszuperfoszfátét lényegesebben felülmúlja, és így az előállítási költség közötti különbség is nagyobb a szemcsés szuperfoszfát javára, mint ennél a kísérletnél.

Mindenesetre a kísérletek többsége szerint legnagyobb terméstartósságot a szemcsés szuperfoszfát adja a foszfortartalmú műtrágyák közül, és így annak használata a legjövedelmezőbb.

A nyersfoszfátokkal kapcsolatban végleges eredmények még nincsenek, most végzünk még újabb nyersfoszfátokkal kísérleteket a Kola- és Ciklonfoszfáton kívül. Ezek a Hyperfoszfát, Dikalciumpfoszfát, Supertomasin és Lengyel foszforit.

III. Káliműtrágyázási kísérletek

Két olyan kísérletünk volt, melyben a 40%-os kálisó is szerepelt annak eldöntésére, hogy van-e hatása a kálinak nemcsak homokon és az erősen káliigényes növényeknél, hanem kötöttebb talajokon kalászosoknál, pl. az őszi búzával is.

Bittera szerint a tudomány és gyakorlat egyaránt bizonyítja, hogy a káli pótlására nemcsak a homoktalajokon és az erősen káliigényes növényeknél van szükség, mert az jövedelmezően emelheti a termést kötött búzaföldön is.

Fekete B. ezt azzal magyarázza, hogy a kálium a talajban leginkább szilikátokban van lekötve, és ez nem azonos a vízben oldható káliummal, mely az egésznek

rendszerint csak 1%-a. Kultúrnövényeink számára csak a talajoldatban levő, tehát vízben oldódó kálium hozzáférhető. Ezért van az, hogy kis mennyiségű kálisó is terméstöbbletet adhat.

Grábner szerint kötött talajokon is sokszor szükséges a kálitrágyázás még kalászosoknál is, mert a kötött talajok káliuma rendszerint nehezen felvehető állapotban van.

Jakuskin is azt állítja, hogy az őszi búza termésére jelentős hatással vannak a káliumtartalmú trágyák, különösen a répás vetésforgókban, ahol a répa többszöri vetése a felvehető káliumkészlet csökkenését idézi elő. Káliumtartalmú trágyák adagolása esetén a terméstöbblet 2—2,5 q/ha.

Noszatovszkij a podzolos zónában kálium adagolásával 1,9—2,2 q/ha őszi búza terméstöbbletet ért el.

Az első kálikísérletnél az elővetemény lucerna, a jelzőnövény őszi búza volt. Kat. holdankint 100 kg 40%-os kálisót ősszel a vetés előtt 3 héttel szórtunk ki és tárcsáztunk be középmélyen, degradált mezőségi talajon.

A vegetáció alatt nagy fejlődésbeli különbséget nem lehetett látni, a terméstöbblet sem lett olyan nagy, mint a szuperfoszfátok által előidézett terméstöbbletek, de használata mégis jövedelmező, mert a kat. holdankinti 90 kg-os, 7%-os terméstöbblet értéke a kálisó árának levonása után is 129 Ft/kh.

100 kat. hold búzánál tehát a kálisó által elért jövedelemtöbblet 12 ezer 900 Ft, ami kevesebb ugyan, mint a szuperfoszfátok által elért jövedelemtöbblet, de mégis figyelemre méltó.

Második káliműtrágyázási kísérletünknel az elővetemény őszi búza, a jelzőnövény tavaszi árpa volt.

A műtrágyákat októberben szórtuk ki és munkáltuk be középmélyen. A 40%-os kálisó adagja: 75 kg/kh. A talaj: javított szikes.

Talajvizsgálati adatok

Mélység cm	pH.		Hydr. acid.	Szóda %	Mész %	Kötött. szám	Összes só %	Kapill.		Összes szerves anyag %
	H ₂ O	KCl						5 h	20 h	
0—10	7,21	6,01	6,25	0	0	42	0,05	160	260	3,33
10—20	7,65	6,18	5,50	0	0,21	42	0,07	165	275	3,36
20—30	7,56	6,09	6,50	0	ny.	42	0,07	90	170	3,14
30—40	7,99	6,44	6,00	0	0,40	43	0,07	35	60	2,96
40—50	8,25	6,78	4,60	0	ny.	45	0,09	20	25	2,69
50—60	8,42	7,13	3,00	ny.	0,10	45	0,10	0	10	2,52

Az ősszel kiszórt és bemunkált 75 kg/kh 40%-os kálisó, tavasszal vetett árpánál 134 kg/kh, 1,1%-os terméstöbbletet eredményezett, ami kat. holdankint 201.20 Ft jövedelemtöbbletet jelent.

Összefoglalás

1. A pétisó ősszel kiszórva jövedelmezően emelte a termést kalászosoknál.
2. A szemcsés szuperfoszfát 6 kísérlet közül 5-nél bizonyult jobbnak, mint a porszuperfoszfát.
3. A szuperfoszfátoknak 1,5—2,5 q/kh adagjai bizonyultak legmegfelelőbbnek kalászosoknál.
4. Az organo-minerális és nyersfoszfátok jövedelmezősége még nem állapítható meg.
5. A 40%-os kálisó jövedelmezően emelte a termést kötöttebb talajon kalászosoknál is.

Agh László

Szolnok megye sajtója a felszabadulás első hónapjaiban

Nehéz helyzetben van a kutató, ha a felszabadulást követő hónapok Szolnok megyei időszaki sajtójáról kíván tájékozódni, mert 15 évvel ezelőtt még nem működtek azok az intézmények, amelyeknek ma egyik fontos feladata a megye lapjainak, folyóiratainak gyűjtése, megőrzése. Az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptárába sem kerültek teljes számban kötelezpéldányok ezekből a sajtótermékekből, hiszen a harcok még a Duna—Tisza közében folytak, amikor az első lapok Szolnok megyében már megjelentek.

Az újságok nagy része a koalíció szellemében az Ideiglenes Nemzetgyűlés egybehívása után indult. A koalícióba tömörült pártok közül csak a Kommunista Pártnak volt saját lapja, a *Dolgozók Lapja* Szolnokon és a *Jászsági Szabad Nép* Jászberényben. A lapok majdnem mindegyike alcímében a „demokratikus” jelzőt hordozza, s valóban, a szó meg is felel jelentésének. A nagy történelmi sorsforduló igazi jelentőségét azonban csak a Kommunista Párt lapjai látják tisztán.

A lapok egyenlő arányban adnak helyet a hadi eseményeknek és a városok meginduló új életével kapcsolatos híreknek, közleményeknek. A megyei sajtó politikai hírforrásai a szovjet és az angol tájékoztató irodák rádiójelentései és a Vörös Hadsereg *Hírek* című, rendszertelen időközökben megjelenő magyar nyelvű lapja voltak. A lapot az arcvonal Politikai Osztálya adta ki a lakosság számára. Hadijelentéseket közölt, és különösen részletesen foglalkozott a magyarországi harcokkal.

Elsőnek a *Dolgozók Lapja* jelent meg *Szolnokon* 1944. december 11-én.(?) A dátumra csupán következtetni tudunk, mert ezideig a második számtól ismert a lap, az pedig december 19-én jelent meg, s hetilap lévén, megközelítő pontossággal 11-re tehető az első szám megjelenése. Kiadó: a Magyar Kommunista Párt szolnoki helyi csoportja. Felelős szerkesztő: *Zsemlye Ferenc*, felelős kiadó: *Gyenes Sándor*. Munkatársak: dr. Molnár László, dr. Halász Sándor, dr. Farkas Sándor, a szolnoki népbíró-ság tagjai. A lapnak 4 száma jelent meg: 1944. I. évf. 1—3. sz., 1945. II. évf. 1. sz.

1944. december 19-én a címlapon közli Magyarország demokratikus újjáépítésének és felemelkedésének programját, a Magyar Kommunista Párt programját. Többi cikkében a város problémáival foglalkozik, elsősorban a közegészségüggyel. 82 hadikórház hulladéka veszélyeztette ekkoriban fertőző betegségekkel a lakosságot. Ír a rend, a közbiztonság fontosságáról: „*Fontos számunkra, hogy az egyéni akciók megszűnjenek. Az anarchia a demokrácia elsőszámú ellensége!*” A város vezetőségének súlyos gondot okozott a közellátás megszervezése. Az egyes magánháztartásokban felhalmozott készletek miatt kereskedelmi forgalomba kevés élelmiszer jutott. Az élelmiszerhiány elsősorban a munkástömegeket sújtotta, mert anyagiak és összeköttetések hiányában nem volt lehetőségük arra, hogy a téli hónapokra élelmiszert tartalékoljanak. „*Fontos tehát — írja a lap —, hogy a közszükségleti cikkek a közellátási szervek útján, s ne azok megkerülésével jussanak forgalomba, Tartsák szem előtt az egyenlő elosztás elvét!*”

Az újság figyelme kiterjed a város közönségének minden problémájára. Ir a tüzelő biztosításáról, harcot hirdet a feketézők ellen, szembeszáll a notórius rémhírtérjesztőkkel. Rendszeresen közöl mozgalmi híreket, tudósít a különböző szakmák szabad szakszervezetének megalakulásáról Szolnokon és a környező falvakban. „Hírek” rovatában a hadieseményeket ismerteti. December 27-én első oldalon közli az Ideiglenes Nemzeti Kormány nyilatkozatát s a kormány tagjainak névsorát.

Utolsó számában, január 4-én alcímében változás áll be: „Demokratikus hetilap.” Ebben a számban jelenik meg az első cikk, amelyet nem a szerkesztők írtak. Guba Mihály kisgazdapárti képviselő cikke ez: „A parasztság és az ipari munkásság politikai viszonya” címmel. Ugyanebben a számban a szerkesztőség közöl egy felhívást: „Adjunk vért a hadseregnek!” Ebben a felhívásban van egy — téves tájékoztatásból eredő — közlés: „A Magyar Nemzeti Haderő csapatai vállvetve együtt küzdenek a vörös hadsereggel.” Ezt a „tényt” az újonnan szervezett szolnoki magyar helyőrségi parancsnoka közölte a lappal. A hír megjelenése után az arcvonal Politikai Osztályának Sajtófőnöksége tiltakozott a valóságnak nem megfelelő közlemény ellen, s a közlést tájékoztatatlanságból eredő politikai hibának tekintette. Egyben felülvizsgálta a lap életlehetőségének körülményeit, és munkatársa, Illés Béla javaslatára úgy döntött, hogy mivel a belpolitikai viszonyok nem kedvezőek a lap fenntartására (koalíciós újságra van szükség!), meg kell szűnnie. Kifogásolták a címet is. *Dolgozók Lapja* volt ugyanis egyidőben a Magyar Kommunista Párt központi lapjának neve, és helytelen, hogy egy helyi szervezet a központi lap címét használja.

Hogy a szerkesztőség úttörő munkát végzett és olyan nehéz körülmények között dolgozott, amilyenek között egyik későbbi újság sem, ma már kétségtelen. Megjelenése idején *Szolnok* lakossága alig haladta meg a háromezretet. Ebből a háromezerből alakultak azok a munkacsoportok, amelyek helyreállították a vasúti hidat, a Zagyva-hidat és a közúti Tisza-hidat. A Járműjavító akkori 185 munkása romos, tető nélküli műhelyekben dolgozott. Szolnok kórházváros volt, s nemcsak középületeket, de egész utcasorokat rendeztek be kórháznak. A házak előtti szabad tereken hullákat temettek. Húsz kilométerre húzódtott a front, hallani lehetett az ágyúdörgést, s két bevetés között 30—40 ezer katona vonult éjszakai pihenőre a városba.

November 4-én alakult meg a legális Kommunista Párt 14 alapító taggal. A párt és lapja teljes elszigeteltségben kényszerült dolgozni, területi szervekkel nem kerülhetett kapcsolatba. A Duna—Tisza közének felszabadulása után létrejött a Magyar Kommunista Párt alföldi kerületi központja Kecskemét székhellyel. A szolnoki pártcsoport szervezettel oda tartozott. Feleslegesnek mutatkozott tehát, hogy egy kislétszámú helyi szervezet tartson fenn egy pártlapot; a lap kiadása a fejlődésnek ebben az új szakaszában a Területi Bizottság feladata lett. A megszüntetés indokai azonban semmivel sem kevesbítik a lap jelentőségét. A számonkinti 1000 példány olvasókra talált, és összefogta Szolnok munkásságát. A város életének legnehezebb időszakában tájékoztató és irányító munkát végzett.

Január 4-től május 1-ig *Szolnokon* nem jelent meg újság. Május elsején indult a *Tiszavidék*. Demokratikus néplap. Felelős szerkesztő: *Vidor Győző*, felelős kiadó: *Gyenes Sándor*. Koalíciós újság volt, de szerkesztésében a Magyar Kommunista Párt Megyei Bizottsága mindvégig vezető helyet foglalt el. Maga a felelős szerkesztő, Vidor Győző is tagja volt a Kommunista Pártnak. A lap kezdetben főként a város problémáival foglalkozott, az egész megyét érintő cikkek csak a nyári hónapok után sokasodnak.

A háború befejezése után meggyorsult ütemű élet, az újjáépítés lüktet a mondatokban.

Május 9.: „Lebombázott, csonka műhelyében 1944. nov. 7.—1945. ápr. 10-ig 155 mozdonyt javított ki a MÁV műhely munkássága. A munkáslétszám novemberben 185, márciusban 340 fő.”

Május 15.: „Megindult a kereskedelmi élet! 126 üzlet nyílt meg május 15-ig!” „Mintegy 35 500 ember hiányzik a megyéből.”

DOLGOZÓK LAPJA

KIADJA A MAGYAR KOMMUNISTA PÁRT SZOLNOKI BELVI CSOPORTJA

Egybehívták az ideiglenes nemzetgyűlést

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkezesítő Bizottsága felhívással fordult a Magyar Néphez, a városok és községek önkormányzati testületeihez, a Nemzeti Bizottságokhoz, a szakszervezetekhez, az ipari, mezőgazdasági és kereskedelmi szervezetekhez, a kulturális és egyéb egyesületekhez, hogy demokratikusan válasszák meg küldötteiket az Ideiglenes Nemzetgyűlésre. A városunkra működő antiszemiták pártok pártok ellenkezelési tervüket és megállapodást, hogy egy küldöttest a független, kizsugárzó párt, egyet a szociáldemokrata

párt, egyet a magyar kommunista párt és egyet a szakszervezetek jelölnek.

A megválasztott küldöttek: Guba Mihály a független, kizsugárzó párt, Darvas Ferenc, a szociáldemokrata párt, Dikó Balázs, a magyar kommunista párt és Rágy Antal, a szabad szakszervezetek részéről. Kedden, december 19-én elutaztak az Ideiglenes Nemzetgyűlés színhelyére.

Megalakult Magyarországi ideiglenes nemzeti kormánya Az új kormány névsora:

Miniszterelnök: Miklós Bela vezértesztés.

Belsőügyminiszter: Endre Ferenc.

Pénzügyminiszter: Vassai István.

Külgügyminiszter: Grószpárti János.

Kultuszminiszter: Gróf Lelek Géza.

Hazafelügyelminiszter: Vörös János vezértesztés.

Földművelésügyi miniszter: Nagy Imre.

Kereskedelmiügyi miniszter: Gábor József.

Iparügyi miniszter: Takács Ferenc.

Igazságügy miniszter: Valentinus Agoston.

Közlekedési miniszter: Faragó Gábor vezértesztés.

Népjelölési miniszter: Molnár Erik.

Magyarországi Ideiglenes Nemzeti Kormányának nyilatkozata

Hazánk súlyos nemzeti válságot él át. A Nemzetorsszággal kötött katonai szövetség befejezésére Magyarország és német szövetségeseink háborúba a Szovjetunió, és a többi demokratikus szabad nemzet ellen. Mielőtt az új nemzeti névvel, az ország államiságának alapjai megrendülnek, a nem működés állás helyére, hirtelen Magyarországot ma az egész világot gyűlölt Hitler szelvény szelvény.

Országunk kormányoztat, Horthy Miklós elhunytak a nemzetek A Budapestnek szerkelet országvezető bizottsága hivatások, akik Hitler kegyelméből magukat magyar kormányok nevezik, hirtelen a hatalmat. Az ország vezetés kormányon felhívjuk mindenkit, hogy a nemzet létezését megőverni, hogy erős kérek ragadják meg a győzelmet és kizsugárzó hazánkat a katasztrófától, melybe a nemzet szövetség és a nemzet háborúba való részvétel sodorta. Ez a válságos helyzet kívánata a magyar hazafiakat arra, hogy párt- és társadalmi különbségek felejtése, öszvelegyen a hazá megmentésére. Ebből a szelvény nemzeti öszvelegyen szelvény meg demokratikus alapon az Ideiglenes Nemzetgyűlés, a városok és községek önkormányzat, a Nemzeti Bizottságok, a szakszervezetek, az ipari, mezőgazdasági és kereskedelmi szervezetek, a kulturális és egyéb társadalmi egyesületek választott küldötteiből alakult törvényhozás testület. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés, a magyar nép egyetlen törvényes képviselői szerve, megalkotója Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányát.

Hittük és Késztük nagy hátszándékkal hirtelen az országot felelősségek az ország nemzeti elszakítással és a nemzet szövetségével, mely egy szövetség alatt hirtelen sodorta hazánkat káborzó vereség, nemzeti öszvelegyen. A magyar nép akaratát érvényre juttatva az Ideiglenes Nemzeti Kormány legelső feladatának tekintet, hogy haladéktalanul felelősségeknek hirtelen a Szovjetunióval és más nemzetekkel a szabadegyenlőség országokkal, melyekkel Magyarország hadifüggetlenben van. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány vállalja azoknak az ország katonáknak a juttatását, melyekre Magyarország a Szovjetunió és a szomszéd népek ellen felhívott háborúval ekként. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány minden igazságos öszvelegyen, hogy nemzetünk vezetését és szervezését öszvelegyen, hogy az ország kormányzat demokratikus országokkal, valamint az Egyesült Államokkal és Nagy Britanniával és francia háborúkat a hatalmat megőverni, mely nagy öszvelegyen a nemzet egy létezésében.

A nemzet létezését, hogy a magyar nép legelső szerve, a Szovjetunióval és a többi demokratikus nemzetekkel együtt a hazafelügyelők. Hittük és Késztük nagy hátszándékkal hirtelen az országot felelősségek az ország nemzeti elszakítással és a nemzet szövetségével, mely egy szövetség alatt hirtelen sodorta hazánkat káborzó vereség, nemzeti öszvelegyen.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány legelső feladatának tekintet, hogy haladéktalanul felelősségek az országot felelősségek az ország nemzeti elszakítással és a nemzet szövetségével, mely egy szövetség alatt hirtelen sodorta hazánkat káborzó vereség, nemzeti öszvelegyen. A magyar nép akaratát érvényre juttatva az Ideiglenes Nemzeti Kormány legelső feladatának tekintet, hogy haladéktalanul felelősségek az országot felelősségek az ország nemzeti elszakítással és a nemzet szövetségével, mely egy szövetség alatt hirtelen sodorta hazánkat káborzó vereség, nemzeti öszvelegyen.

A magyar szabadságharc győzelemnek, függetlenségünk és államiságunk helyreállításának elengedhetetlen feltétele Magyarország demokratikus átállítása. Ennek megfelelően az Ideiglenes Nemzeti Kormány hatályon kívül helyezi az összes népiellenes törvényeket és rendeleteket, valamint a szelvény elleni bárbar rendelkezéseket. Biztosítja a demokratikus szabadságjogokat a szelvény, gyűlékezési és egyesülési szabadságot, az általános egyenlő, titkos választójogot, a teljes vallásszabadságot. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány feloszlatta az összes nyilas és egyéb népiellenes szervezeteket. Kiközösítette a közéletből, a kulturából, a sportból, az iskolából a náci szelvény, a faji és nemzeti gyűlöletet. Megújította az állami szerveket a nyilasoktól és egyéb népiellenesektől, felelősségre vonja a házaszolgálat. Demokratikus eljárás felelősségek a közigazgatást, visszaállítja a káborzó, szelvény és megyék önkormányzatát.

A nemzet elszakítás elleni harc és egyéb feladatjainak megvalósítása érdekében az Ideiglenes Nemzeti Kormány megköveteli az új magyar nemzeti hadifüggő, a magyar függetlenség és állami szuverenitás egyik legelső feladatjait.

Az ország gazdasági talpraállítása, a parasztság évszázados álmainak valóra váltása, a magyar demokrácia alapjainak megőrzésére az Ideiglenes Nemzeti Kormány haladéktalanul felelősségek hazá vevő, mely sokszázéves földművelői és iparászati tesz évszázados gazdaság tulajdonosokra. A földművelő népjelölés elszakítás a hazafelügyelők, a Volkskamarák, a nemzet hátszándékkal szelvény hirtelen szelvény és teljes egyenlőség, minden felelősségek az egyik elszakítás. Mindenfelé felhívjuk a hazafelügyelők azok, akik részvételük a nemzetek nyilasok elleni legelső szerve hirtelen.

Az ideiglenes Nemzeti Kormány elhívja mindenkit a káborzó vereség elleni harchoz, melyeknek célja a magyar, mezőgazdasági függetlenség és a nemzetek érdekében. Egyben állami hírellyel és más rendelkezésekkel haladéktalanul elhívjuk a megőrzésére termelés.

A nemzetek által közzétett és elismert ország gazdasági felelősségek szerve minden megújítás a szelvény népiellenes elszakításnak ellenében a nemzetek felhívjuk mindenkit a káborzó vereség elleni harchoz, melyeknek célja a magyar, mezőgazdasági függetlenség és a nemzetek érdekében. Egyben állami hírellyel és más rendelkezésekkel haladéktalanul elhívjuk a megőrzésére termelés.

Ara 20 Jitter.

KARCAGI NAPLO

A KARCAGI POLITIKAI PÁRTOK HETILAPJA

Egységet

kívánunk szövetkezni fel a Demokratairól. Szavetség tagjai csakúgy mint szándékuk-
mal illettek követelő-üknek így kikövepörön is jelt adják. Mert mit akartunk ezek a lelkes ifjak? Nem kevéskebet, de nem is többet, mint azt, hogy a város házába egy táborban egy-

Hazaengedik azokat a magyar hadifoglyokat, akiket a Kommunista Párt igazol

Már eddig is több mint 250 fogoly szabadult ki a szegedi hadifoglytáborból

vannak munkája, a leve-
kötő választ kaptak.

— Csak természetes, hogy
örömet a földet nem hagyó
pártfogó. A helyzettől azaz
munkával, hogy a szükség
munkát elvégzik a a lehet
legelővezetésben gondozni

— Ez az asszonyok hadifog-
gyak is igazságnak a hon-
gyelmei kedvelője vagyok

— Ami az esetleges had

honvédelmi államtitkár és Baráth Endre főispán szükségesnek tartották, hogy a reakció elleni harc — mint a rendbontás eszköze — lekerüljön a napirendről.

Csik Péter „*Érdekes tendencia*” c. cikkében harcot kezd a kisdzspárti reakció ellen. Személyeket említ, a demokratikus közigazgatásba befurakodott horthysta tisztviselők neveit. „*A vármegye melegágya volt a reakciónak. Egyesek most is megbújának régi hivatalaikban. Ebből a vármegyéből sarjadzott ki a 25 éves reakció. Azt nem lehet 3 hét alatt megsemmisíteni!*” Nagy fontosságot tulajdonít a lap az új kulturális élet megindításával kapcsolatos törekvéseknek. Számon tart minden kulturális eseményt. „*1944. nov. 15-én szabadult fel a város, a tanítóképző már nov. 15-én működött. 1945 tavaszán 29 ifjú tanítót bocsátott ki.*”

Szigorú kritikával illeti a jászberényi MADISz-t a „*Marika hadnagya*” című operett bemutatásáért. „*Az ifjaknak a sok tánctól és szórakozástól, úgy látszik, nincs idejük tudomásul venni, hogy a méltóságos asszonyok, kártyás félhülye figurák ideje*

I. évfolyam - 1. szám. 286

ára 30 fillér

1944. évi december 30.

NÉPÜJSÉG

DEMOKRATIKUS HETILAP

Megjelenik minden szombatnap reggel.
Lapja ára 30 fillér. A hirdetések ára külön megkötésben van. Hirdetve a közönség számára.
Bécsi Út 17. sz. sz. sz. sz.

Kiket terhel a felelősség

számtalan magyar város, milliók magyar élet, milliók magyar népszer, népszerűség és nagyon-
sága, a felelősség. Merthelyek az ar-
csozati károk, tömeges család-
szétválások, milliók csatlós, tíze-
rek szétválása, kimentés, milliók
szert, szenvedő anyák, gyermekek,
elcsúszó szert, lelket, megálló-
sága, kinek nevét, átvonás egy
mértékben át. Nem a felelős-

Az orosz katona

Borzalmának jeleztek jötté-
gyermekeket megöl, csatlósok nem
hagyják a hájukat, foglyait, férfi
rabláncra fűz, tüdősejt, saját, rajta,
plakát, így várta a remény, polgár
az orosz katona. Több joggal várta,
gy, látta a borzalmát, földült
táborát, halott, dícsé, keddi földült
városokról, millió nyomorgó, fehéző
emberről, országgy, területjei teljes
puertóláról, mit a kultúra-
szert, kérészet, katona, puertó-

belvettesséssel betöltötte és újabb
állókra, tisztviselőkkel meztelen
A polgármestert elvált Dr. László
Béni, utóbb Herpai Sándor szem-
lyében az orosz város parancsnok
névén is, melyet a Károlyi Fővezér-
erősített. A Városlátogatás a fej-
ző, az ifjaknak a város parancs-
kálással, több, bevált, látta meg
Béni Kalmán a munkásság, hátha
váltójára, Dr. Palga László, te-
melen, felelős, Mibély, meg-
munkái, hivatal, vezetője, parancs-
kálóra, kibevett. Felelős, kálóra

lejárt. És úgy látszik, nem tudnak a földreformról sem. Az utolsó felvonásban a hős kijelenti: nem megyünk Amerikába, itt van a Simándi-birtok, melyet 1000 év óta a Simándiak műveltek, ezt kell nekünk is megművelni. Ezennel kijelentem, 1000 pengőt adok annak a MADISz-tagnak, aki igazolja, hogy egy ilyen Simándi dolgozott valaha, és nem dolgozott jobbjágyokkal és robotos zsellérekkel. Tanulni nem szégyen. Tessék példát venni a jászfényszarui MADISz munkájáról. Ők olyan Petőfi-estet rendeztek, hogy a vendégségbe hívtak kispestiek elszégyelték magukat!"

A lap megszűnésének körülményei még tisztázatlanok. Lehetséges, hogy a jószándékkal és lelkiismerettel alkalmazott éles kritika, a harc a Kisgazdapárt ellen nem kedvezett a koalíció szellemének, s hozzájárult a lap megszűntetéséhez.

Kisújszállás demokratikus hetilapja, a *Népújság* 1944. december 30-án indul. Felelős szerkesztő: Szűcs Elek, felelős kiadó: dr. Szeremley Gyula. 1945-től munkatársa: Juhász Imre, kiadó: Bana Gábor.

1945-től a lap „a Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült politikai pártok érdekeit szolgálja.” Az év első negyedében rendszertelenül jelent meg. Január 27-től május 19-ig szünetelt. A lap inkább helyi vonatkozású kérdésekkel foglalkozik. Igen kevés a hadszíntéri jelentés, általában a külpolitikai tájékoztató közlemény. Az első számok a közigazgatással, közélettel foglalkoznak. Később szaporodnak a mozgalmi hírek. Állandó rovatok: „Újjáépítés és városrendezés.” „Népbírói ítéletek.” „Az igazolóbizottság hírei.” Számontart minden kulturális eseményt. („Július 1-én a MADISz Petőfi-estet rendezett.”) Részletesen beszámol a Demokratikus Nőszövetség rendezte hangversenyekről. A lap koalíciós újság. Szerkesztésében a különböző pártok egyenlő arányban vehettek részt. Feltűnő mégis a Magyar Kommunista Párt közleményeinek hiánya. A határozott megállapítást azonban akadályozza az a tény, hogy nem támaszkodhatunk a helyi viszonyok teljes ismeretére, mert a vizsgálódás csak egyes lappeldányokra terjedhetett ki.

Ennél is kevesebbet mondhatunk a *Karcagi Napló*-ról, melynek egyetlen feltehető példánya a 11. szám, 1945. június 9-ről. A karcagi politikai pártok hetilapja. Felelős szerkesztő és kiadó: *Kertész Imre*.

A 11. szám az újjáépítés feladatairól ír. „*Ipart hozni a város határába... Szövönöngyárat, tésztagyárat kell létesíteni.*” Foglalkozik az ország iparának decentralizálásával kapcsolatos elképzelésekkel. Fontos problémája volt a városnak az ifjúság ügye. A lap figyelmezteti a MADISz-ba tömörült fiatalokat, támadás készül ellenük, mert a KALOT-ban szervezkedik a klerikális reakció. „*Miért szemérmertlenebb a reakció ma, mint tegnap? Miért mer a reakció egyre inkább a porondra lépni, amikor a demokráciának ezer embere van arra, hogy fordítva legyen?*” Ezeket a cikkeket kommunista fiatalok írták. A lap másik oldalán pedig gyanúsán zavaros kisgazdapárti szövegeket olvashatunk. Feltűnő az eredeti demokratikus követelések leplezetlen gúnyjal való emlegetése. Igen jól látszik egy számon belül is a két párt törekvéseinek különbözősége.

Rövid életű újság a *Jászárokszallási Új Világ*. Antifasiszta hetilap. 1945. febr. 3-tól 1945. máj. 5-ig jelent meg. Apr. 14-től a Magyar Kommunista Párt Jászárokszallási Szervezetének hetilapja. Állandó rovatban közli a hadieseményeket, beszámol a község életéről, ír a földreformról, a Kommunista Párt népgyűléséről. Közli az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe küldöttek beszámolóját. Érdekesége, hogy minden számában verset is hoz. (Gereblyés László: Testvéreim, Komjáthy Jenő: Új világ, Peterdi Andor: Könyörgés a naphoz.)

A Kommunista Párt szerkesztésében megjelent 11. szám vezércikke ostromozza a község gyáva, megvásárolható lakosságát, a vagyon alapján szerzett tisztességet, az új étellel szemben tanúsított közömbösséget. Országos parasznak ad hangot a közéletben: „*Követeljük, alakújon át a kormány. Faragó miniszter mondjon le!*” Utolsó számában május 1. megünnepléséről tudósít.

Az ismertetett sajtótermékeken kívül a vizsgált időszakban jelentek meg egyetlen számban kiadott lapok is. Ezek egyike sem volt hozzáférhető a kutatás számára. Címeik felsorolását a bibliográfiában közöljük.

A felszabadulás első hónapjaiban megjelenő újságok közül csak a *Tiszavidék* él a mai napig többszöri címváltoztatással, mint *Szolnok Megyei Néplap*. A színvonalas szerkesztés igénye, a megyeszékhelyeken kialakult központi sajtószolgálat, a szükséges centralizáció feleslegessé tette a helyi kezdeményezéseket.

BIBLIOGRÁFIA

A bibliográfiai adatokat következőképpen csoportosítottuk: Cím, alcím, címváltozás, alcímváltozás, megjelenés helye, éve, időköze, szerkesztő, kiadó, nyomda, ívméret, leltőhely (hiánya esetén bibliográfiai hivatkozás).

Rövidítések: DM = Damjanich Múzeum, Szolnok; VK = Verseggy Könyvtár, Szolnok; CSzK = Országos Széchényi Könyvtár; MS = A magyar sajtó bibliográfiája, 1945–1954. Az Országos Széchényi Könyvtárban fellelhető periodikáknál közüljük a raktári jelzetet.

DOLGOZÓK LAPJA

Alcím 1945. jan. 4. Demokratikus hetilap. Szolnok, 1944. dec. 11.—1945. jan. 4. Megj. hetenkint. Szerk.: Zsenlye Ferenc. Fel. kiadó: Gyenes Sándor. Kiadja a Magyar Kommunista Párt szolnoki kerületi csoportja. Ny. Sarkadi. 2 r. DM 1944. 2. sz., VK 1944. 3. sz., 1945. 1. sz.

JÁSZSÁGI HÍRADÓ

A Szociáldemokrata Párt Jászberényi Szervezetének választási különkiadása. Jászberény. 1945. nov. 2—1945. nov. 11. Megj. rendszertelenül. Szerk.: Keresztury Károly. Ny. Kovács. 2 r. MS 55. 1.

JÁSZSÁGI SZABAD NÉP

A Jászberényi Kommunista Párt hetilapja. 1945. ápr. 8.: A Magyar Kommunista Párt Jászberényi Szervezetének hetilapja. 1945. jún. 17.: Jászberényi Járási Nemzeti Bizottság hetilapja. Jászberény. 1945. ápr. 1—1945. okt. 28. Megj. hetenkint. Fel. szerk. Csik Péter. Ny. Pesti. 4 r., 1945. júl. 8.: 2 r. OSZK 21 640.

KARCAGI NAPLÓ

Cím: 1948. ápr. 30.: Karcagi Hírlap. Alcím: A karcagi politikai pártok hetilapja. 1948. ápr. 30.: Politikai hetilap. Karcag. 1945. febr. 9—1948. okt. 29. Megj. hetenkint. Fel. szerk.: Kertész Imre, 1948. ápr. 30.: Czinege Lajos. Ny. Kertész. 2 r. OSZK 22 126.

NÉPŰJSÁG

Demokratikus hetilap. 1945. máj. 19.: A Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült pártok érdekeit szolgálja. 1946. május 26.: Nagykunsági demokratikus hetilap. Kisújszállás. 1944. dec. 30.—1949. okt. 29. Fel. szerk.: Szücs Elek. Fel. kiadó: Szeremley Gyula. 1945. máj. 19.: Fel. kiadó: Bana Gábor. Kiadó 1946. jún. 29.: Nemzeti Bizottság. Ny. Lading, 1945. nov. 10.: Csapp, 1946. szept. 21.: Lading, 1947. júl. 5.: Rázsó. 2 r. OSZK 22 126, VK 1945. 20. sz.

TISZAVIDÉK

Cím: 1949. nov. 5.: Szolnok Megyei Néplap. 1956. okt. 27—nov. 5.: A Nép Lapja. 1956. nov. 13—1957. dec. 30.: Tiszavidék, 1958. jan. 1. Szolnok Megyei Néplap. Alcím: Demokratikus néplap, 1949. nov. 5.: Politikai hetilap, 1952. okt. 1.: Politikai napilap, 1952. dec. 21.: A Megyei Pártbizottság és a Megyei Tanács lapja, 1956. okt. 28.: A Szolnok Megyei Forradalmi Munkástanács Lapja, 1956. nov. 13.: Politikai napilap. Szolnok. Ind. 1945. máj. 1. Megj. hetenkint. 1950. okt. 11.: hetenkint kétszer, 1952. okt. 1.: naponta. Fel. szerk.: Vidor Győző. Fel. kiadó: Gyenes Sándor. 1946. aug. 4.: Magyar István, 1948. ápr. 25.: Tisza József, 1950. márc. 4.: Dávid Ferenc. Szerk. 1953. ápr. 8-ig. Szerk. biz. Kiadó 1949. nov. 5-ig: Tiszavidéki Lapkiadó, 1952. dec. 21.: Megyei Tanács és Pártbiz. Ny. Tiszavidéki Lapkiadó, 1949. nov. 5.: Áll. Debreceni Városi, 1949. nov. 19.: Alföldi, 1949. dec. 3.: Szikra Bp., 1952. okt. 1.: Szolnok Megyei. 2 r. OSZK 21 602, VK 1950—

ÚJ VILÁG

Jászárokszállási antifasiszta hetilap. 1945. márc. 3.: Jászárokszállási demokratikus hetilap, 1945. ápr. 14.: A Magyar Kommunista Párt Jászárokszállási Szervezetének hetilapja. Jászárokszállás. 1945. febr. 3—1945. máj. 5. Megj. hetenkint. Fel. szerk. 1945. ápr. 14.: Szabó János. Kiadó: MKP Jászárokszállási Szerv. Ny.: Raffay. 4 r. OSZK 21 489.

EGYETLEN SZÁMBAN MEGJELENT SAJTÓTERMÉKEK

Jászárokszállási Értesítő (Jászárokszállás, 1945. MS 141. 1.).
Jászárokszállási SZIM Napló (Jászárokszállás, 1945. MS 141. 1.).
Jászárokszállási Szociáldemokrata Tudósító (Jászárokszállás, 1945. MS 141. 1.).
Jászárokszállási Világ (Jászárokszállás, 1945. MS 141. 1.).

Dr. Kardosné Benke Irén

A szolnoki csata leírása Komlóssy Lajos őrnagy kéziratos naplójában

Az 1848—49-es szabadságharc tavaszi hadjáratát előkészítő 1849. március 5-i szolnoki csata történetével számos cikk és történeti munka foglalkozik. 1949-ben, a 100 éves évfordulóra összegyűjtöttem, és egy füzetben¹ megjelentettem a fellelhető kéziratot anyagot. Azonban azóta is egyre-másra bukkannak elő levéltárak mélyéről vagy magángyűjteményekből olyan kéziratot feljegyzések, amelyek nemcsak színe-
sebbé teszik a harci eseményeket, hanem hozzájárulnak egyes részletek tisztázásához is. Különösen értékes kéziratot őriz a *Debreceni Allami Levéltár* kéziratára. Egy 330 oldalas kötött könyvecskét, amelynek címe: „*Emlékezetek polgári és katonai életemből*”². Ennek a 320—330. oldalán található a minket érdeklő leírás.

Ezúton köszönöm meg Dr. Komoróczy Györgynek, a Debreceni Allami Levéltár vezetőjének, hogy figyelmemet a kéziratra felhívta, és azt rendelkezésemre bocsátotta.

Szerzője, Komlóssy Lajos honvédhuszárőrnagy 1811-ben született Debrecenben, 1829-től 1847-ig szolgált a cs. kir. hadseregben. Mint kapitány lépett ki az osztrák hadseregből. A szabadságharc kitörésekor az önkéntes hajdúlovasságot szervezi, és parancsnoka lesz őrnagyi rangban. Végigharcolja a szabadságharcot, és sok hányattatás után mint a debreceni zenede igazgatója fejezi be életét 1883-ban. Naplóját élete utolsó három évében írja meg részletesen, de nem csupán visszaemlékezés alapján, hanem egykorú jegyzetei kibővítésével, mert naplójegyzeteket egész életén át csinált. Először német nyelven kezdte „*Erinnerungswürdige Vorfällenheiten meines Soldaten-Lebens seit 1829 bis 1849*” címmel, majd magyarul folytatta.

A szokásos memoárirodalomnál tehát sokkal hitelesebb az a részlet is, amelyben a szolnoki csata előzményeit és magát a csata lefolyását ismerteti:

„... Az egész 1848—49. hadjárat alatt csak két napon nem voltam, akkor is hivatalos ügyben az actio terén, s mind végig minden táborozásban részt vettem. Törökszentmiklóson több napig időzve egy századja is volt ott Szajol faluban a' E. H. Württemberg huszároknak Körner Adolf százados parancsnoksága alatt, ki is meg-unva az ácsorgást, kémszemléket tartott a vidéken 's a Tisza jobb partjára is kiszí-guldoztatott, főleg asszonyokat használt e' kémkedésekhez 's ezek híven meghozták a' hírt, hogy túl a Tiszán egy csárda istállójában 37 dragonyos tanyázik a' Kaiser Franz Joseph 1. ezredből egy hadnagy alatt, 's azt is tudatták az asszonyok, hogy álmos, vigyázatlan magatartást mutatnak.

Körner rögtön elhatározta, hogy bármibe kerüljön is, ezen tisztii posztot meg-támadja 's lehetőleg vagy megsemmisítse vagy elfogja. Jelentést tett tehát bizalmas úton Répássy dandárparancsnokhoz 's engedelmet kért terve kivihetésére, mit azon-ban nevezett felelősség terhe alatt kereken megtagadott. De Körner ezzel mit sem törődve, néhány altiszt és 20 huszár, 1 trombitás kíséretében deszkákat rakatva a' már olvadni kezdő Tisza jegére és partjára, egy sötét ködös éjjel átvonult a folyón, s oly szerencsés volt, hogy az álomszuszi, előőrsön álló dragonyost elcsiphette, s ez lármát nem verhetve, észrevétlenül lopózkodhatott a csárdáig, melynek istállóját a'

gyalog huszárok által körülfogatván, annak ablakán karabélyaikkal belövetett, mire oly zavar lón a dragonyosok között, hogy legjobbnak látták magukat feltétlenül megadni. A' tisztet keresvén a' huszárok, a' vendégfogadó szobájában commode ágyban fekvve találták egy ingre gatyára levetkezve, 's berugván az ajtót, ő is kiugrott az ágyból, kardot rántott 's a huszároknak neki menve, vágni akarta őket, de az alacsony gerendában vasa vége megakadván, kettétört, mire a huszárok által karabéllyal rögtön agyon lövetett. Egy asztalon lepecsételt levél találtatott, melyet a szerencsétlen hadnagy anyjának írt Bécsbe, melyben megírta neki, hogy oly elő érzete van, miszerint az ezen átkozott magyar háborúban fogát hagyja. Még meg se száradt jól a levél, már elérte szegényt fátuma. Elküldtük levelét az ellenség előőrsére, hogy Bécsbe továbbítsák, ha akarják.

Megfoghatatlan, hogy mikép lehetett oly hanyagnak lenni, mint ezen főtiszt tett, hogy az ellenség legközelebbi szomszédságában ágyban feküdt, s legénysége is oly vigyázatlan volt katoná teendőiben, hogy teljesen meglepetni hagyták magukat. Akárhon az osztrákok kikaptak, mindig hanyagságuk volt leginkább annak okozója. Így történt Szolnoknál és T. Bicskénél is később.

Szolnok közelében tanyázott tőlünk egy egész hadosztály, 's mégsem volt a szonoki osztrák hadparancsnoknak, Karger tábornoknak pontos tudomása arról, hogy mi történik a' mi táborunkban. Varsánynál átment tehát Martius 4-ik 1849, két harmada a Damjanics hadosztálynak, egy harmada pedig Török Szentmiklóstól, közel a' Tiszához egy fedett helyen, előrenyomult gr. Vécsey tábornok alatt, ez mind olyan csendben történt, hogy erről a szolnoki osztrák dandár vagy semmit se tudott, vagy igen hiányosan volt értesülve.

Martius 5. 1849. Mihelyt világosodott, előre tolt a gróf Vécsey dandárának csapatát csaknem egészen a' Tiszáig és tizenkét fontos ágyukból lövette a' hidfőt, az osztrákok kitarotán feleltek. Ez alatt azonban Damjanics a' 3-ik és 9-ik zászlóaljak élén megrohanta Szolnok városát annak déli részén, mely rohamot az indóház udvarára felállított két 12 fontos osztrák üteg legnagyobb eréllyel védett ugyan, de zászlóaljaink gyors menete miatt egyszerűen többet nem lehetett, az indóház nem sok veszteséggel elfoglaltatott. Nevezetes volt itt az, hogy néha egy kisszerű akadály, milyen nagy gond okozása lehet hamarjában, midőn döntő akadállyá válik szorultság esetén. A szolnoki indóház, sőt minden indóház is talán — úgy van körülkerítve, hogy a léczek belől az indóházban vannak a' karfához felszegezve — nem kívül —. Mikor tehát a mi honvédjaink Délről megrohanták az indóházat, csak puskatúsával egyet ütöttek a léczre, a szegek azon alól fel is engedtek s az e' képen csinált résen, melyet lábuk rugásával is szélesbíthettek, rögtön be nyomulhattak az indóház udvarába, míg az osztrákok a' belül szegezett léczeket hiába rugdosták vagy ütötték ők puskáik tusájával, nem engedtek azok, 's magas lévén át se tudták azt ugrani, 's embereink által mind elfogattak, a 12 darab 12 fontos ágyuval egyetemben.

Benyomulni kezdett aztán a' Varsányi különítmény Szolnok városába, ahol 8 órakor reggel számos házban több osztrák tiszt találtatott ágyba fekvve kávézás közben, amikor mieinknek a' város negyed része már kezében volt.

Midőn a Vécsey dandár gyalogsága elüzve a' hidfőt szállva tartott ellenséget, az az által felszakkatott de ismét a deszkák visszahányása által járhatóvá tett Tisza hidján átvergődött, míg a lovasságnak csak a' deszkák rendesebben rakása után volt képes a' hidon nagy lassan átrónulni, mert a lovak lába a mozgó és ingó hid deszkákon lesüppedve nagy óvatossággal lehele csak előrehaladni.

A Ferdinánd huszárok egy osztálya (két század) Pukly százados vezetése alatt előbb menvén által a hidon, miután rögtön rangirozta magát 's kegyetlenül berágott a Franz Joseph Dragonerkorp 2-ik osztályába, segítettve a' Damjanics által oldalba küldött lengyel önkéntes ulánusokkal. Gróf...³ százados vezetése alatt. Egy mérges volt ez összejáratkozás, hogy mind két részről sokan elestek, kivált a lengyelek közül.

Az én csapatom is végre átvergődött a Tisza hidján, éppen készülöben volt a Ferdinánd huszárokat támogatni, midőn a' dragonosok megretírlva az üldözésre szükség nem volt, mert a Ferdinánd huszárok éppen teljes kergetésükkel foglalkoz-

tak. Minket ugyan akkor a Szolnok—Abony felől közeledő Ottinger féle osztrák lovas-hadosztály feltartóztatására rendelték a lengyel lovas légióval együtt, 's midőn láttuk, hogy azok tulnyomó erővel, két üteg tüzérséggel szándékoznak támadni, azon kis de praktikus csellel fordítottuk meg őket, hogy egy sorból kettőt csináltunk 's miután ez által számunk optikailag kétannyinak mutatkozott, néhány egyes lövés váltása után megfordultak és az Abony—Czeplédi tanyák között véglegesen eltiúntek. Meg kell említenem, hogy a Tisza hidján kissé későn történt átvonulásért Damjanics megdorgált ugyan, de meggyőződvn ama hidon való átkelés nehézségeiről, kivált a' reám bizott ágyúkkal, — azonnal belátta, hogy se hanyagság, se hiba nem történt, sőt többet tettem, mint oly körülmények között várható lett volna.

Itt egy furcsa kijelentés is adta magát elő. Damjanics ugyanis, még a csata előtt egy ironnal karcolt rendeletet küldött hozzám 2 üteg ágyúval együtt, elrendelvé, hogy azon ágyúkat az ő hire és tudta, 's írásbeli tudósítás nélkül senkinek oda ne adjam. A csata kezdetén jön egy szekeresész káplár 's jelenti szóval, hogy D.⁴ parancsára adjak oda neki 2 ágyút. Mit én azzal tagadtam meg, hogy visszaküldtem a káplárt, hogy hozzon irást, különben nem kap ágyút, ekkor egy szekeresész tisztet küldött hozzám, de az is odautasítottat általam, amint az előbbi. Akkor aztán maga D. jött hozzám 's perelni kezdett velem, mondva, hogy „Mit tintásseggüsködsz Komlóssy, hiszen nincs itt se penna se papír”, de én előhúzó az írott parancsát, elhallgattattam; 's nagyot ittunk aztán az ő mindig teletöltött 10 itzés csikóbőrös nagy kulacsából. A kért ágyúra nem volt aztán szükség. Mert a csata kedvező előmenetelt mutatott a' mi részünkre.

Furcsa volt itt a' szolnoki franciskánusok tornyát szemlélni, valahányszor rosszabbul folyt a' csata menete, a' szegény páterek mindig a fekete-sárga zászlót dugták ki, ha a mi részünkre hajlott a szerencse, rögtön felhúzták a magyar trikolorót, és ez sokszor változott kora reggeltől a' csata végéig, míg aztán triumphálva maradt a torony ormóján nemzeti lobogónk.

A harc zaja elnémulva, kiállítottam elő őrseimet a' Vasutól kezdve fél körben a város körül — a' Vasutól délfelé a' lengyel legio terjesztette ki végőreit. Egész lovas csapatom maradványa pedig az Indóház udvarára volt táborba szállva, két lovas üteg ágyúim pedig a' Vasut északi oldalán előőrseim és főcsapatom között úgy, hogy a' Vasut vonalat egész hosszában végig lóhesse. Eppen ezen ütegek felállítását jöttem megnézni lóháton, 's alig pár perc múlva Abony felől mozdonyfüstöt veszünk észre, mely mozdony hosszú vonatot látszott maga után huzni. A' tüzérséget rögtön harcállásba hozatván vártuk, hogy mi fog történni. A vonatkezelő észrevéve táborunkat, egyet füttyentett gépével, 's visszafelé szándékozott Abony felé, hangos kiabálásaimra azonban, hogy két üteggel tüzeltek azonnal vonatára, ha meg nem áll, okosabbnak tartá engedelmeskedni, 's miután meggyőződtem, hogy az egész convoi csupa élelmi-szerekből áll csekély katona kíséret alatt, az indóházba parancsoltam vonulni a gépezst, 's rögtön átvettük a' vagonokban lévő holmikat.”

A közölt részlet rámutat arra a szoros kapcsolatra, amely a honvédsereg és a nép között fennállt. Szívesen segítették őket adatokkal, feivilágosításokkal, s így a honvéd egységek szinte mindent tudtak az ellenségről, az osztrákok pedig úgyszólván sötétben tapogattak.

Kaposvári Gyula

JEGYZETEK:

1. Kaposvári Gyula: A szolnoki csata. Szolnok, 1950. Jegyzetsokszorosító, 29 p. (Szolnok város Múzeuma és Közkönyvtára kiadványai: 6. szám.)
2. Debreceni Állami Levéltár kéziratára: 417. szám.
3. A kéziratban is kipontozva.
4. Damjanich nevének rövidítése.

Szolnok megyeiek külföldön

**Dr. Harczos György, a KÖJÁLL igazgató-főorvosa Lengyelországban
a mezőgazdasági egészségügyet tanulmányozta**

1958 őszén az Egészségügyi Minisztérium Lengyelországba küldött a mezőgazdasági egészségügy tanulmányozására. Gazdag tapasztalatokra tettem szert, és különösen sok hasznos ismeretet hoztam magammal a lublini mezőgazdasági egészségügyi tudományos intézetből. Ez alkalommal azonban nem szakmai ismeretetést kívánok adni, csupán egy-két epizódot mondok el arról a határtalan szeretetről, amellyel a lengyelek irántunk viseltetnek.

A Kárpátoktól a Balti-tengerig keresztül-kasul jártam Lengyelországot, sokat utaztam. Még idehaza az IBUSZ-nál megváltottam valamennyi vasúti jegyet azokra az útvonalakra, melyeken Lengyelországban a program szerint utazni szándékoztam. De hát nem lehet ezt hosszú időre pontosan kiszámítani, így aztán gyakran megesett, hogy más, mégpedig jóval hosszabb útvonalakon utaztam, mint amikre a jegyem szólt. Hiába erőszakoskodtam azonban a vonatban a kalauzzal, hogy a különbözetet megfizessem — volt pénzem, tellett a külföldi kiküldetésből —, hallani sem akart róla egyik sem, mert a jegyeket — Magyarországon váltottam...

A lengyel állomásokon nincsenek olyan várótermek, mint minálunk (bizonyára

kevesebbet kell várakozniok az állomáson...), hanem csak hatalmas jegyváltó csarnok van, s a fal mellett köröskörül kényelmes ülőhelyek. A csarnokból csak úgy lehet a peronra jutni, hogy egy sereg portásfülke közötti keskeny úton halad el az utas. Itt történik a jegyvizsgálat, s a portások szigorúan kérik mindenkinek a jegyét. Már elég hűvös idő volt, nagykabátban voltam, begombolkozva, mindkét kezem tele csomaggal. Keservesen kezdtem előkotorászni a jegyet, de közben lengyel kísérőm oda-súgta a portásnak a bűvös szót, hogy „vengri”, mire az megemelte sapkáját, olyan mélyet hajolt, hogy elszégyelltem magam, és elhárító mozdulatot tett a közben előkotort jegyem felé, mondván: „prose”!, azaz „tessék”. Ha ez csak egy helyütt történt volna meg, meg sem említeném, de mindenütt így volt.

Egyszer a Balti-tengerhez közel fekvő egyik termelőszövetkezetet látogattam meg. A központi major udvarán egy sereg gyerek játszadozott. Odasereglettek az idegen megismerésére, s őszi gyerek-szokás szerint rendetlenkedtek, egymást lökdösték. Egyszer csak hirtelen teljes csend lett, valamennyi gyerek szeme áhitattal függött rajtam. Nem történt semmi, csak az ellesett beszédből megtudták, hogy az idegen — magyar...

**Dr. Juhász Pál, a szolnoki tüdőbeteggyógyintézet főorvosa
Törökországban kongresszuson vett részt**

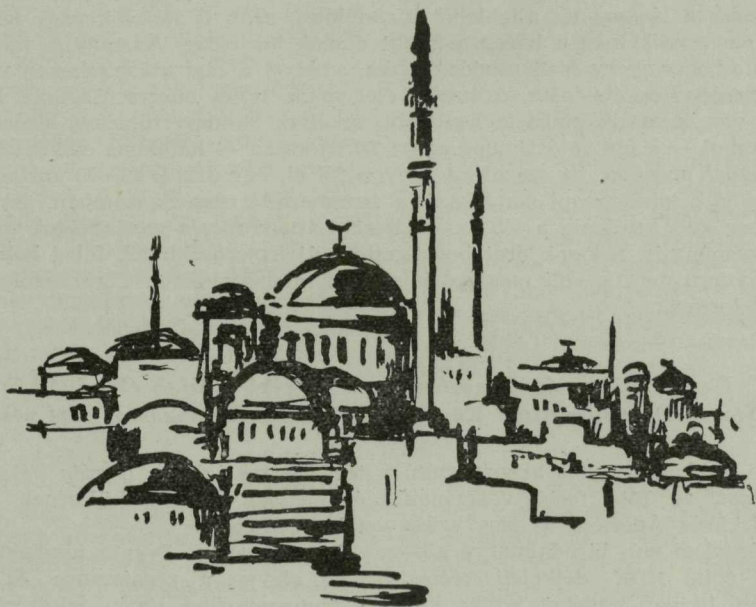
1959 szeptemberében tartották *Istanbulban* a XVI. nemzetközi tuberculosish kongresszust, melyen a konferencia szervezőtitkárának meghívására személyesen is részt vehettem. A város, mely fogadott és elkápráztatott szépségével és érdekességeivel, egy egész életre élmények sokaságával látott el.

Istanbul a világon az egyetlen város, mely két kontinens határán fekszik. A vidék természeti szépsége, a város történeti és művészeti gazdagsága mágikus erővel vonzza a látogatót. Hét dombon épült, mint Róma, a Boszporusz és az Arany-szarv-öböl két partján terül el a közel kétmillióos világváros, s hogy a verőfényes napsugár még erőteljesebben szíporakázzék felette, északon a Fekete-, délen a Márvány-tenger öleli a régi metropolist.

Aki a vonat ablakából egyszer látta Istanbult, a képet nem felejtheti el soha. Több mint hatszáz minaret és mosé körül a csodálatos kék és zöld színben pompázó tenger, megszámlálhatatlan színes tengerjáró gőzös, vitorlás, halászhajó, a buja délszaki növényzet, egy csodálatosan érdekes világ tárul szemünk elé.

Legszembetűnőbb a régi és az új harca. Száz—kétszázszesztendős jellegzetes török házak mellett hatalmas modern bérpaloták sora épül. A régi temetkezési mód maradványaként a házak között számos helyen ott állnak a török sírok. A szűk sikátorokat széles betonsztráda keretezi itt is, ott is, s az elképesztően hatalmas autóforgalmat gyakran zavarja meg víz- és teherhordó szamarak és öszvérek karavánja. A török ember általában mindig ráér, sohasem sietős a dolga, s bizony ez az európai számára is hasznos. Nemegyszer érdemes 10 percet is szentelni a sofőrnek, hogy ne ötszörös árat kelljen fizetnie valami kis útért. Az alkudozás életszükséglet, lehet, hogy egy kicsit szórakozás is.

Istanbul művészi látnivalója elkápráztató. Elég itt utalnom a világ egyik leghíresebb épületére, az *Aya Sophiára*. A 32 méteres főkupola és a 107 oszlop mellett el-törpül az ember. A templomok százaiba, melyek ma már csak részben szolgálnak vallásos célt, az évszázadok folyamán összehordták Kelet és Nyugat minden szépségét, gazdagságát. Méltán kiáltott fel Theodosius a templom avatásakor: „Túlzar-

nyaltalak, Salamon!" A másik bizánci emlék, a *Karye templom*, valamikor a városon kívül feküdt. A ma is szinte teljes épségben megmaradt mozaik csoda, a világ legszébb ilyen jellegű műremeke. A több mint hatszáz minaret közül kettő sincs egyforma. Valamikor a múzezin hívta imára a híveket, ma napjában ötször a magnetofon teszi ezt, s nem egy helyen csupán időjelzésre szolgál már. A janicsár múzeum, a majolika gyűjtemény, szerájok, háremek színes pompája, a városfal, amely régen erődítmény volt és diadalmas bevonulásokra szolgált, s amelyet később börtönné és kivégzőhellyé alakítottak át, kedvenc Jókai-regényeinket, vagy az Ezeregyéjszaka meséit idézik.

Feljethetetlen élmény marad a *Capali Carsi*, a bazár meglátogatása is. Örmény, görög, kisebb részben török kereskedők, arany- és ezüstművesek, szőnyeg- és régiségkereskedők árulják itt azt a rengeteg kincset, amelyet századokon át készítették és adtak-vettek. A szinte múzeumnak tűnő bazár családról családra örizte és növelte e roppant kincset. A kereskedő előzékenyen tessékeli be a látogatót piciny boltjába, s anélkül, hogy az ember valamit is akarna venni, a méregerős tea mellett órákon keresztül nézheti, sőt kell néznie a rengeteg szépséget. Az egész város egy nagy piac. Már az ötéves gyermek 2—3 nyelven legalább annyit tud, amennyi az eladáshoz és a vételhez szükséges. Az egyik szűk sikátorban halhegyek, a másikban szebbnél szebb gyümölcs, a harmadikban virág, a negyedikben apró-cseprő közszükségleti cikkek és így tovább, csak legyen az embernek ideje és ereje végignézni a sok látnivalót. Kora reggeltől késő estig nem szűnik a lárma, s bizony a tisztaság a mi fogalmaink szerint ismeretlen. Lépten-nyomon büfét találunk, de azt hiszem, nem sok magyar ember jött még ki onnan elégedetten. Egyszerűen elképzelhetetlen olyan ételei, mely ne juhhússal vagy faggyúval készült volna. Szeszest italt a török ember nem fogyaszt, de annál több jeges limonádé és különböző gyümölcslé áll rendelkezésre. Az ilyen jellegű bisztrók mellett számos csodálatosan szép, modern luxus-szálló és étterem van, jobb azonban, ha az árakról nem nyilatkozunk.

A régi maradványát tükrözi az is, hogy a női egyenjogúság hiányzik. A török nő általában nem dolgozik, nagyon szűk társadalmi életet él. Ma már nem viselnek fezt, fátylat sem, csupán vidéken észlelhető valami maradványa, amennyiben a nők a legnagyobb melegben is sötét kendőt hordanak, amelyet szorosan fognak össze álluk alatt. A városokban egyre inkább tért hódít a modern élet. Igaz, este, amikor elcsendesedik a lárma, nőt alig lehet utcán látni, azok is fiatalok vagy külföldiek. Ilyenkor elevenedik meg a bárók, a night clubok környéke. Amennyire meglepő és dicséretes az a rengeteg restaurációs munka, amelyet a régi műemlékeken végeznek, annyira meglepő egyébként a kulturális élet szinte teljes hiánya. Színház, hangverseny alig van, a mozik plakátja leginkább sekélyes bűnügyi filmeket hirdet.

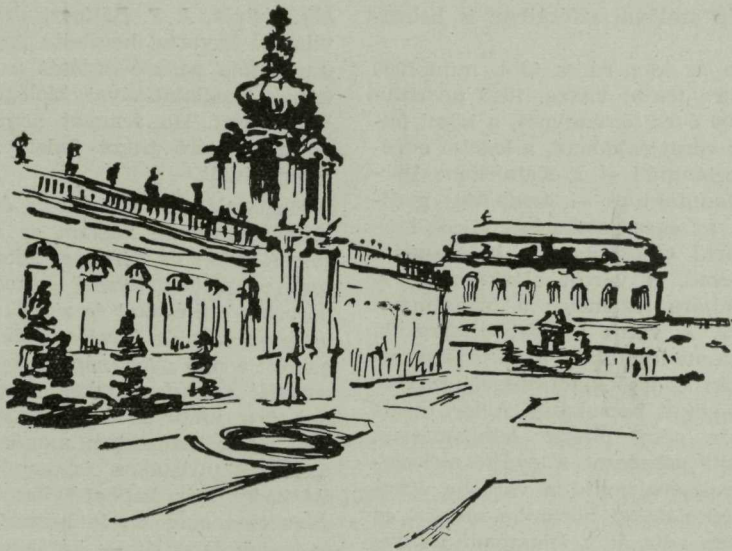
Istanbul — s így valószínűleg egész Törökország — hatalmas ellentétek világa. A lakosságnak mintegy tíz százaléka nagyon jól él, egy másik 20—30 százalék talán nem küszködik mindennapi gondokkal, a fennmaradó résznek azonban, azt hiszem, nagyon meg kell küzdenie a létfenntartásért. Láttam mesés gazdagságot, de láttam szörnyű nyomort is. Sok-sok órát beszélgettem új ismerőseimmel, főleg kollegákkal, s így számomra nem is volt meglepő mindaz, ami napjainkban Törökországban történt vagy történik.

Barna Gábor építészmérnök, a Megyei Tanács előadója a Német Demokratikus Köztársaságban társasutazáson vett részt

1958-ban módomban volt bebarangolni Szászországot, az Elba festői völgyének egy részét, Erős Ágoston, a nagy szász választófejedelem volt birodalmát, a szocializmust építő NDK délkeleti részét. Az eltöltött 18 nap emlékei között ku-

tatva egyre inkább *Drezda* katasztrófája és *Meissen* megmenekülésének ellentéte tolatkszik elő.

Láttam a *volt Drezda* fényképeit. Csillogó, eleven, a renaissance és barokk gyöngyszemeivel sűrűn teleszórt 700 000

lakosú világvárost. Láttam és megcsodáltam. De láttam saját szememmel a majdnem 100 méter magas Rathaus-torból a mai Drezdát is, a város középpontjának kilométerekre terjedő kopár síkját, a ma csak 400 000 lakosú várost. A magasból szinte pókhálónak hatnak az utak, amint befonják a volt város romjaitól megtisztított, de csupasz testét. Milyen eleven pezsgés, milyen liktető élet zajlott ezeken az utakon! Két évtizeddel ezelőtt évenként több, mint 1 millió idegen kereste fel, hogy gyönyörködjék a táj és a felhalmozott műkincsek szépségében. Irtózatos látni a pusztulást. Tudni, hogy egy éjszaka műve. A náci háború egyik utolsó éjszakájáé.

De Drezda újra él. Az ember, mint mindenütt a föld kerekén, itt is újra kezdi az életet a romokon. Igaz, a Miasszonyunk temploma még romokban hever, az operaháznak csak külső homlokzatát újjították fel, eddig jutott a vár és a csodálatosan szép barokk főtemplom újjáépítése is, de régi pompájában tündököl a *Zwinger*, a német és olasz kétkezi munkások alkotó tehetségének és a szász hercegek pompaszeretetének örök tanúbizonysága. Már gombamódra nőnek ki a földből a korszerű technikát és szerkezetet alkalmazó német építőipar remekei: az új Drezda lakóházai és középületei,

Újra megnyitotta kapuit és vonzza tízezerszámra az idegent a világ egyik leg híresebb képtára: a Drezdai Galéria. Kétszer tekintettem meg a gyűjteményt. Káprázatos tömege a műkincseknek. A képanyag legnagyobb része a renaissance és barokk mesterek alkotása. Szikrázó tűzijátéka a legnevesebb alkotóknak és alkotásoknak. *Mantegna* „Szent család”-ja, *Tiziano* Adógarasa, *Rembrandt* Önarcképe Saskiával, *Ostade* Két pipázó parasztja, *Ruisdael* tájképei, *Velasquez*, *Rubens* és *Dürer* alkotásai mind, mind külön élményt jelentettek.

Az egész csodálatos anyag azonban szinte szegényesen hat *Raffael* „Sixtusi Madonna”-ja mellett. Lenyűgöző. És milyen emberi minden alakja! Hús és vér, földi szépség ez a madonna. Az ember-telen középkor után emberré lett ember, az új szépségideál megformálása. A kép alján lévő „unatkozó angyalok”, úgy éreztem, a gyermekábrázolás oly remekei, melyeknél — angyal voltuktól függetlenül — emberibbet még nem alkotnak.

A sokat szenvedett drezdaiak sokat beszélnek a békeharcról és nagyon szeretik városukat. Ez a kettő a legnemesebb ötvözetben, a béke és az újjáépítés töretlen akarásában mutatja, hogy a náci ültette seb a romok eltüntetésével a

német nép szellemi szféráiban is behegged.

Meissen, az ódon város, több, mint 1000 éves múltja tekint vissza. 1945 tavaszán ezt az 1000 éves történelmet, a közel félezeréves várat és dómot, a legelső európai „porcelánmű” — a Kaiserliche Porzellan Manufaktura — csodálatos gyűjteményét, az egész emberiség közös kincseit akarta elpusztítani a haláltusáját vívó fenevad. A várost aláaknázták. A várra, hídjára, üzemekre a megsemmisülés várt. A város lakosai tiltakoztak, s küldöttséget indítottak a városparancsnokhoz, aki az első küldöttséget elzavarta, a másodikat becsukatta. Aztán mégis felébredt e német tiszt lelkiismerete. Maga adott parancsot a gyújtószerkezetek leszerelésére, majd a városba érkezett SS-alakulatokat börtönbe záratta, és személyesen adta át a felszabadító szovjet csapatoknak — jelképesen — a város kulcsait. Mindezt ő maga mesélte el nekünk szerényen és csendesen. Könnyű volt a városban rátalálnunk, mindenki ismeri: a felszabadulás után egyhangúlag tették polgármesterré, s most békében és nyugalomban éli öregségét. Így menekült meg az esztelen rombolástól az Albert-vár, így a meisseni porcelángyár és múzeuma.

Porcelánmúzeum. Többezer mestermunka. Darabonként is vagyont érő kincsek. A legrégebbi darabokat szinte az arannyal azonos árban mérték valaha. Igen, arany ez a porcelán. Láttam azt a három komor, rácsosablakú cellát a köngsteini várban, melyben Erős Ágoston

alkimistája, J. F. Böttger, elzárva a külvilágtól kavarta, hevítette anyagain, hogy uralkodója pénzsóvárgását az arany titkának megtalálásával kielégítse. Es sikerrel járt. Ha aranyat nem is csinált, de aranytérő titkot fedett fel: a porcelán titkát.

Megcsodáltam a figurális és ornamentális remekeket. Láttam az első mesterek, Kändler és Kirchner alkotásait. Láttam uralkodók termei számára készült porcelán csillárokat és a XX. század emberének készült kávéscsészéket. A gyár mellett a mai gyártermékek bemutatására szolgáló termek vannak, ahol a kiállított áru jutányos áron megvásárolható. Ezekben a termekben a márkahiányban szenvedő turistákra is gondolnak: egy márkáért már kapható hamutartó. Így szereztem meg én is háztartásunk első meisseni darabját — két korsó sör árából...

Ebben a „porcelán-városban”, ahol még a Frauenkirche harangjátékának harangocskái is porcelánból készültek, mi sem természetesebb, mint hogy a város ezeréves fennállásának fekete-sárga-vörös zsinóron lógó porcelán plakettjével ajándékozzák meg a külföldi turistákat. Ez a porcelán barnás-vörös, mint Böttger első porcelánja volt.

Drezda sorsa örök ideig mementó az emberiségnek: a háború borzalmaid idézi. Meissen az emberi összefogás diadala a pusztítás erői ellen. Én úgy éreztem, a német nép már tudja, melyik példát kell követnie.

E számunk munkatársai

Kampis Antal művészettörténész (Budapest); Ágh László agrármérnök, a Nagykunsági Mezőgazdasági Kísérleti Intézet tudományos munkatársa (Karcag); dr. Kardosné Benke Irén, a Szolnok megyei Verseghy Könyvtár munkatársa (Szolnok); Kaposvári Gyula, a Damjanich Múzeum vezetője (Szolnok); dr. Harczos György, a KÖJÁLL igazgató-

főorvosa (Szolnok); dr. ifj. Juhász Pál, a tüdőbeteggyógyintézet főorvosa (Szolnok); Barna Gábor mérnök, a Megyei Tanács titkárságának munkatársa (Szolnok), Szarvas Ferenc főmérnök, a Nagykunsági Mezőgazdasági Kísérleti Intézet tudományos munkatársa (Karcag); Rózsahegyi István középisk. tanár, a Verseghy Könyvtár munkatársa (Szolnok).

Tájkutatás és gyakorlat

A mezőgazdaság napról napra fokozódó jelentősége, kiterjedtsége, a területén foglalkoztatottak nagy száma sürgetően követeli, hogy olyan tudományosan kimunkált és rendszerezett ismeretanyagot kapjon üzemi, de legalább a közgazgatási egységek szintjén, amely a mezőgazdasági munka termelékenységét, végső fokon eredményét jelentősen javíthatja. Halaszthatatlan szükség van arra is, hogy a leghatásosabb eszközökkel bizonyítsuk be a mezőgazdaság művelőinek, hogy ismereteink a gyakorlat és a tudomány területén nem kielégítőek, sem abszolút, sem az egyéb népgazdasági ágak jelenlegi szintjéhez mérten sem.

Bevezetőben néhány gondolat az általános tudományos és gyakorlati előhaladás jellemzőivel kapcsolatosan bizonyára segíteni fog az alaposabb, gyorsabb, széleskörűbb és rendszerezett ismeretszerzés szükségességének bizonyításában.

A tudomány fejlődéstörténetét a legutóbbi időkhöz az empirikus, a tapasztalati hányad túlsúlya jellemzi. Ez a túlsúly az abszolút tudományok előhaladásával mindig szűkebb térre szorul, sőt sok esetben csupán az elméletileg kimunkált valószínűség esetleges módosítására, végső fokon igazolására szolgál. Ez a nagy változás és vele a XX. századot annyira jellemző nagy ütem, csak úgy jöhetett létre, hogy az egyes tudományterületek és az eredményeik alapján kiépült gyakorlat a munkájuk során használt anyageszköz legapróbb részletéig terjedő ismereteket szereztek, és birtokába jutottak mindazon fizikai, kémiai és biológiai törvényszerűségeknek, amelyek ismeretében nem kell várniuk a természetes előfordulásokra, hanem bármikor létrehozhatnak, megindíthatnak olyan akciókat, amelyeknek reakciói — nagy valószínűséggel előre kiszámítva — egészen komplikált végső célok eszközeivé avathatják. Minél jobban, minél mélyrehatóbban és részletesebben ismeri valamely tudományág saját területét, annál gyorsabb és eredményesebb lehet előhaladása. Igazolásul elégséges, ha a magfizika területén elért tudományos és gyakorlati eredményekre gondolunk, amelyek óriási távlatokat nyitnak meg az emberiség fejlődése előtt.

Az előhaladás, az ismeretek mérve az egyes tudományágakban igen eltérő, és egészen különböző a gyakorlati hasznosítások mértéke is. A mezőgazdasági tudományok területén, ez idő szerint, még nagyon sok „fehér folt” adódik, de még kedvezőtlenebb a meglévő ismeretek, tudományos eredmények gyakorlati hasznosításának az aránya. E tény a sokrétűség, a hatalmas méretek, kiterjedés és a mezőgazdaság eddigi jelentősége alapján bizonyos mértékig érthető is fejlődéstörténetileg, de semmiképpen nem fogadható el a jövő távlatait illetően.

A világ népességének hatalmas arányú szaporodása, az a nagy különbség, amely az elsőrendű létszükségletekkel történő ellátás terén a föld különböző részein élő népek között fennáll, a mezőgazdaság jelentőségét napról napra emeli. Minél fokozottabb lesz jelentősége, minél nagyobb lesz az előállított termékek mennyisége, annál fontosabb azok üzemgazdaságilag is kedvező költség- és eredményalakulása. Ha ezen általános szempontokat elfogadjuk, látnunk kell, hogy adott mezőgazdasági területen

az ismeretszerzés jelenleg túlságosan lassú, bizonytalan és igen sok anyagi áldozattal jár.

A gyors ütemben fejlődő nagyüzemek, amelyekben a talaj is, egyéb termelő eszközök is oly nagy kiterjedésben, illetőleg mennyiségben állnak rendelkezésre, a nagyobb gyakorlattal rendelkező szakemberekben mutatkozó hiány, a kezdő szakemberek szükségyszerűen fokozottabb feladatellátása egyre erősebben jelzi az eddigi, elsősorban közvetlen személyi tapasztalatokra alapozott ismeretszerzési mód hiányosságait. A termelési és a vezetési alapok biztosításának gyorsabb és átfogóbb formáját az üzemi igények mellett még fokozottabban kívánja a szakigazgatás hatékonyabb és eredményesebb ellátása.

A helyi ismeretszerzés megkönnyítésére a Földművelésügyi Minisztérium 42/1957. sz. alatt elrendelte az egész országra vonatkozóan a mezőgazdasági termelésre befolyással levő természeti, közgazdasági és üzemi tényezők, adottságok közigazgatási egységeként történő felderítését, kiemelését és rendszerezését. A vizsgálat alapján készült jellemző adatokat a közigazgatási egységek rendelkezésére kell bocsátani.

A munka végrehajtásával a Földművelésügyi Minisztérium a tájintézeteket bízza meg. A kiadásra kerülő anyag — részint táblázatos, részint térképi ábrázolás formájában, szöveges termelési javaslattal — azokat a legfontosabb adatokat tartalmazza, amelyek a mezőgazdasági termelési alapok megismerésében, a termelés eredményeinek fokozásában a legfontosabb szerepet játsszák.

A tájintézetek eme munkájában tevékeny részt vesznek az OMMI talajosztályai, a területileg illetékes Vízügyi Igazgatóságok, Szőlészeti és Kertészeti Kutató Intézetek, a Központi Statisztikai Hivatal, a tanácsai szervek, és adataikkal segítségre vannak mindazon kereskedelmi, ipari és feldolgozó vállalatok, amelyek mezőgazdasági termékekkel foglalkoznak. Tájintézetünk területén 1958 nyarán indult e munka, és ezideig mintegy 300 000 kh felvételezése, részbeni feldolgozása történt meg.

A legfontosabb termelőeszköz, a föld, helyesebben a talaj kialakulására legnagyobb befolyást gyakorló domborzati viszonyok, illetőleg éghajlati adottságok ismertetése módszertanunk szerint az első. Az erre vonatkozó adatok ismerete a gyakorlat számára igen nagy jelentőségű, hiszen feltétlen kíváncsálom az eredményesebb gazdálkodás szempontjából, hogy a talajfejlődésre kedvező befolyást gyakoroljunk, agrotechnikai munkánk során vegyük tekintetbe a kedvezőtlen éghajlati adottságokat, és használjuk ki a kedvező éghajlati tényezőket.

Az évi átlagos csapadék, évszaki és havonkénti megoszlásban, a napfénytartam, az évi hőösszeg-adatok, a korai és késői fagyok gyakorisági és még igen sok idevonatkozó adat nagyon értékes ismeret a gyakorlati munka során. Alig akad meggyőzőbb érv a vízgazdálkodás szempontjait szem előtt tartó talajmunka jelentőségére, mint a csapadék és párolgásra vonatkozó adatok, amelyek Karcagon 50 év átlagában 527 mm évi átlag mellett 500 mm talajfelszíni párolgásról tájékoztatnak. Alig kell beszédesebb bizonyíték a nyári talajmunka szakszerű és gyors végrehajtására, az állandó árnyékolás jelentőségére vonatkozóan, mint az a tény, hogy a legnagyobb mennyiségű nyári csapadék az évi összes csapadék 33⁹/₁₀-a, viszont a párolgás mérve júliusban 84—86 mm-t is elér. Ezen adat a talajtulajdonsági adatokkal összevetve igen értékes ismeret.

Számszerű adatokkal is, térképi ábrázolással is közlésre kerülnek a talajadottságok. Már az eddigiekben is adtak ki különböző talajtérképeket, de az ún. átnézetes térképek csak kevés jellemző tulajdonságot, így a mészállapotot és a vízgazdálkodást, az üzemi talajtérképek már több jellemzőt ismertettek, de nem voltak kellően gyakorlatiak, és használatuk nagyobb speciális talajtani szakismeretet kívánt meg.

A táj kutatási munka talajtani eredményeinek rögzítésére szerkesztett ún. „Gyakorlati mezőgazdasági talajismereti térkép” közérthető formában minden olyan

talajtulajdonságot feltüntet, amely a növénytermesztés eredményességét befolyásolja, és amelynek ismerete az okszerű agrotechnika alkalmazásához elengedhetetlen.

Tájékoztatót ad e térkép a talajtulajdonságokról, és jelzi a genetikai típusok térbeli elhelyezkedését is. Megadja a különböző talajellenállással rendelkező talajok területi megoszlását, s ezzel segít az erő- és munkép, valamint eszköztervezés és alkalmazás, sőt a munkaszervezet kialakítása terén is. Tájékoztató a műtrágyák, a különböző szervestrágyák felhasználási területéről, a talajhibáról, a javításra szoruló talajok kiterjedéséről, a talajtulajdonságok alapján folytatható növénytermesztés lehetőségeiről. Ezen 1:25 000 méretarányú térképen a növénytermesztés szempontjából fontosabb alábbi talajtulajdonságok kerülnek kivetítésre:

1. A talaj genetikája.
2. A humuszos réteg vastagsága.
3. A feltalaj fizikai félesége, vagyis a gyakorlati kötöttség.
4. Az altalaj fizikai félesége 30—150 cm-ig, a rétegződés, esetleges eltemetett humuszréteg.
5. A feltalaj és altalaj mészhianyja, esetleges lúgosság.
6. A talajhiba kiterjedése, mélységbeli elhelyezkedése.
7. A szikések kiterjedése.
8. A feltalaj szén-savas mésztartalma.

Végül a szelvény metszet és jelzések arra vonatkozóan, hogy a talajtérkép mellett a talajpusztulást jelző eróziós, illetőleg a vízügyi helyzetet rögzítő vízügyi térképet is tekintetbe kell venni.

A talajismerteti térképen feltüntetett jellemző tulajdonságokat összefüggéseikben vizsgálva, rövid idő alatt, és a topográfiai jelzések segítségével térbelileg is tájékozódva, igen értékes ismeretekre tehetünk szert alapvetően fontos termelőeszközünk, a talajt illetően.

A talaj genetikája, a talajok jelenlegi állapotának közlése mellett tájékoztató a talajtérkép a talajok eredetére, fejlődésének irányára — emelkedő-e, hanyatló-e —, és dinamikájára vonatkozóan is. E tájékoztatót ezután lehetőséget nyújt a talajművelés során olyan szakszerű beavatkozásokra, amelyek a kedvező irányú fejlődést előmozdítják, a hanyatlást gátolják. Kihat ezenkívül a genetika a gazdálkodás egész gyakorlatára, jellemzően utal a talaj szerkezetére, annak tartósságára és a vízgazdálkodási készségére is. Az összefüggések vizsgálatánál és gyakorlati szempontból történő értékelésénél a genetika ismét igen fontos.

Értekes adat a humuszréteg vastagságára vonatkozó adatok mellett a fizikai talajféleség, a gyakorlati kötöttség jelzése is, amely a vonóerő és a géptípus megválasztásánál és a munkaszervezet kialakításánál nyújt hasznos ismeretanyagot. Nélkülözhetetlenek a csapadékvíz vezetésére, tárolására és leadására vonatkozó talajtulajdonsági adatok is.

A feltalaj és az altalaj mészhianyára vonatkozó jelzések a növénytermesztés eredményét, a műtrágyázás hatékonyságát erősen befolyásoló savanyú kémhatásra vallanak, s igen hasznos figyelmeztetések a mészállapot rendezésére, különösen a foszfortrágyák okszerű alkalmazására vonatkozóan. Ismeretes, hogy a savanyú talajokban a rendszerint meglévő vas, alumínium és magnézium sók lekötik a szuperfoszfát foszforosavát, sőt ionkicserélődéssel még a talaj savanyúsága is fokozódik.

A talajhiba jelölése a Tiszántúl szikfoltokkal tarkított területén igen fontos tájékoztató, amely sok jószándékú, de helyi ismeret hiányában káros hatású munkától óvhat meg. A szikések kiterjedése, a talajjavítás anyaga és kh-ankénti adagjának jelzése, a talajvíz mélysége, a feltalaj mésztartalma, a talajszelvények adatai: mind-mind igen értékes ismeret a gyakorlat, de a szakigazgatás számára is.

A vízügyi térkép s az adatok a belvízhelyzetről és az öntözési lehetőségekről, az altalajvíz-viszonyokról tájékoztatnak.

A talajhasznosítási térkép az egyes talajtípusok elhelyezkedésének rögzítésével, számjelzésekkel, néhány jellemző növény megnevezésével, rövid utalással az al-

kalmazandó agrotechnikára, a szerves és műtrágyázás módjára, igen használható ismereteket közöl adott időjárási és talajviszonyok mellett a talajok optimális használatára, kezelésére vonatkozóan. A vizsgálat további eredményeit, a termelés helyzetét és arányait kifejező érték- és mutatószámok kimunkálásával, kiemelésével, az egyszerű összefüggések feltérképezésével és ábrázolásával bocsátjuk rendelkezésre.

A fejlődés során kialakult termelésszerkezet, esetleges specialitások a növénytermesztésben és állattenyésztésben éppen úgy vizsgálat tárgyai, mint a mezőgazdasági ipar és a közigazdasági viszonyok területe.

A természeti és közigazdasági adottságok vizsgálatából levonható következtetéseket az ún. támaszüzem-hálózatban végzett adatfelvételezéssel és az ezek alapján eszközölt költségszámításokkal egészítjük ki. A vizsgálatok végső eredményét az adottságok optimális kihasználását elősegítő szöveges termelési javaslattal és az ún. tájgazdálkodási térképpel bocsátjuk közigazgatási egységenként rendelkezésre. A tájgazdálkodási térkép talajtípusonként egy-egy gabona, kapás- és takarmánynövény, valamint a művelési ágak feltüntetésével javaslatot ad a növénytermesztés és — megfelelő jelzésekkel — az állattartás fő- és mellékirányai optimális kialakítására, és adatokat közöl a vizsgálat eredménye alapján kialakítható kedvezőbb termelésszerkezetre vonatkozóan is.

A szerkezeti tábla közli a vizsgált sok évi átlagos arányok mellett a javasolt növénytermelési arányokat, a természetes és szántóföldi takarmánytermő terület arányát, ezen belül a szálas, abrak és gyök gumós területek viszonyát, a 100 kh főtakarmányhozó és MMÖT-re jutó és javasolt állatállományt fajtanként, darabban, az 1. sz. á-ra jutó főtakarmányhozó területet, a talajerőpótlás alapját jelentő kh-kénti és évenkénti istállótrágyát, valamint egyéb szervestrágyák mennyiségét. Végül ismerteti a vizsgált sok év átlagában MMÖT egységenként elért és a javasolt eljárások bevezetésével elérhető halmozatlan bruttó termelési értékeket.

A térképek használatát, a vizsgálat jellemző adatait, a javaslatot közigazgatási egységenként a gyakorlat és a szakigazgatás képviselői előtt ismertetjük, és vitára bocsátjuk.

E munka — gyakorlati vonatkozásai mellett — járási, megyei és országos összefüggésben alapja lesz a rayonirozási, termelési tájkiállítási munkálatoknak, és segítséget nyújt azon eredmények valóraváltásához, amelyeket az okszerűbb termelésszerkezet, célszerűbb beruházási és egyéb ráfordítások, szakszerűbb és céltudatosabb agro- és zootechnikai eljárások mellett, a mezőgazdasági tartalékok maradéktalan felhasználásával, joggal remélhetünk.

Az üzemi gyakorlat mellett az irányított mezőgazdaság szakigazgatása számára is jelentős segítséget nyújt e munka. A mezőgazdasági szakigazgatásban a nagy területi kiterjedés mellett az esetek oly nagy tömegével állunk szemben, hogy azoknak ismerete és megfelelő áttekintése még nagy gyakorlattal és alapos helyi ismerettel rendelkező szakember részéről is nagy tudást és elmélyedést igényel, hiszen szakvonalkozásai mellett igen kiterjedt természettudományi, műszaki, jogi és államtudományi, valamint közigazdasági ismeretre is szükség van e feladat megfelelő ellátásához. Éppen ezért a megnövekedett és szerteágazó szakigazgatás megköveteli a működési körzet, a termelés helyi, alapvető természeti és közigazgatási adottságainak, történeti fejlődésének ismeretét. Nemcsak a jövőben, de már a jelenben sem nélkülözhető a céltudatos és tervszerű adatgyűjtés és feldolgozás a termelés összefüggéseinek módszeres vizsgálata céljából.

A táj kutatási munka egy-egy közigazgatási területre vonatkozóan nagy adat-tömeget gyűjt össze és rendszerez. Különösen a Tiszántúlon oly kedvezőtlen természeti viszonyok között dolgozó gyakorlat használja fel ezen ismeretanyagot — addig is, míg a szervezett üzemi tanácsadás megindul — termelési eredményei növelésére, az e területen különös fontosságú termésbiztonság fokozására és végső fokon ezen eredmények üzemgazdaságilag is kedvező formában történő elérésére.

Szarvas Ferenc

Néhány megjegyzés Kiss Géza „Kisújszállás története a 18. századig” című munkájához

A közelmúltban figyelemkeltő mű jelent meg a Damjanich Múzeum kiadásában „Kisújszállás története a 18. századig” címmel. Kiss Géza munkája, valamint annak megjelenése jelzője a helytörténeti kutatás nagymérvű fellendülésének, s egyben bizonyosága annak is, hogy társadalmi szerveink — mind erkölcsi, mind pedig anyagi vonatkozásban — támogatják a múlt feltárására irányuló kezdeményezéseket. Támogatják, mert szükség van történelmi hagyatékaink meghatározott átértékelésére, ami viszont sok segítséget nyújt napjaink viszonyaiban való biztosabb eligazodáshoz. A támogatás egyúttal kötelezettséget is jelent. Mindenekelőtt azt, hogy népünk történetének feltárását azzal a tudományos módszerrel végezzük, amelynek birtokába csak a felszabadulás után juthatott a magyar történetírás. Azzal a módszerrel, amely egyedül alkalmas arra, hogy hű képét rajzoljuk meg az elmúlt korok társadalmi viszonyainak. Ez a helytörténeti kutatásra is vonatkozik, ami egy részét kell, hogy képezze történetkutatásunk egészének. Az alábbiakban a fenti szempontok figyelembevételével kívánok néhány megjegyzést fűzni a szóbanforgó mű egyes részleteihez.

Az I. fejezetben (5. oldal) megtudjuk, hogy a „Kisújszállás elnevezést csak 1470-ben használják először. Ekkor Lőrinczi Lőrincz kun főember kap itt Mátyás királytól részbirtokot.” „A pusztulás százada” című fejezetben (9. oldal) — visszatérve erre a témára — arról szerzünk tudomást, hogy „a város mai nevében szereplő 'Kis' jelző — Gyárfás véleménye szerint — határának viszonylag kis terjedelmére vonatkozik. Az „új” jelző pedig az ismételt megülések emlékét ör-

zi. Mert az élet pusztulása és újrakezdeése szakadatlanul ismétlődött a pusztulás századában.” Ami a pusztulásra vonatkozik ebben a korban, az kétségkívül igaz, de hogy a város nevében lévő szóelemek ennek a korszaknak az emlékét őriznék, abban Gyárfásnak sem lehet igaza, tekintve, hogy a XV. század utolsó harmadában már szerepel a város jelenlegi neve.

Általában egyik hiányossága a szerzőnek, hogy gyakran jelentős eseményekkel kapcsolatban bizonytalanságban hagyja az olvasót. Erre nézve idézem azt a 6. rint: „Először valószínűleg 1548-ban vagy 1549-ben jártak ezen a tájon”. Természetesen a törökökről van szó, akik — a rendelkezésre álló adatok szerint — 1552 előtt nem jártak a Tiszántúlnak a Körös vonalától északra fekvő területein. Szükség lett volna tehát arra, hogy amennyiben a szerző kutatásai során ennek ellentmondó adatokra bukkant, rövid formában utal arra, milyen eseményekkel áll kapcsolatban a fenti megállapítása.

Az I. fejezetben tárgyalja a szerző a községi autonómia kialakulásának folyamatát a török hódoltság korában. Ezt írja: „A falu pedig, a mi kis falunk, szomszédaival együtt egészen magára maradt a török világban... még ősi patrónusuktól, a nádortól is elszakadtak”. (7. oldal.) Itt mindenekelőtt azt jegyzem meg, hogy sem a földesúri, sem a központi hatalommal való kapcsolat nem szűnt meg teljesen a török korszakban. A formális kapcsolatok továbbra is megmaradtak, mint ez általában kimutatható a hódoltsági területeken. A nádori patronálás azonban egyébként sem jelenthetett volna egyebet néhány, a gya-

korlatban úgysem érvényesíthető rendelkezésnél, ha egyáltalán létezik ebben a korban. Tekintve azonban, hogy 1562-től, Nádasdy halálától 1608-ig, Illésházi megválasztásáig be sem töltötték a nádori méltóságot, nem sok értelmét látom a nádori méltósággal vagy annak idealizálásával kapcsolatos megjegyzésének.

A török pusztítás ismertetése közben jegyzi meg a szerző, hogy a „...vad élet-körülményeknek eléggé elvadult erkölcsök felelnek meg” és hogy „a török földesúr jóvedelmet akart szerezni a körülmények miatt lezúllott erkölcsökből is” (8. oldal). Mivel több esetben használja az „erkölcs”, az „erkölcsi tisztaság” szavakat, megjegyzem, hogy az erkölcs ilyen szűk értelemben való felfogásának nincs helye történeti jellegű munkában, mert az erkölcs fogalmát nem korlátozhatjuk csupán a két nem közötti kapcsolatot formáira. Ilyen szempontból nézve a török korszak egyszerű embereit, a szerzővel ellentétben azt állítom, hogy a szűkebb hazájához is szívósan ragaszkodó nép erkölcsi magasabb fokot álltak azok erkölcsénél, akik ájtatoskodás közben fordítottak hátat a veszélyeknek az ország történetének ebben a súlyos korszakában. Annyit jegyzek még meg, hogy mindez az 1735-ös Pero-féle felkeléssel és az 1753-as Pető-Török-féle parasztfelkeléssel kapcsolatban is szükség lett volna mérlegelni, még pedig olyan szempontból, hogy a kunok közül kik voltak azok, akik aktív szerepet játszottak a felkelés elfojtásában.

Túlságosan röviden foglalkozik a szerző történelmünknek azzal a részével, amely a függetlenségi harcok legkiemelkedőbb szakasza. Mindössze öt sort szentel a Rákóczi-szabadságharcnak, s ebben megemlíti, hogy Rákóczi a maradék kunokat rakamazai birtokára telepíti. A 12. oldalon ismét három sorban említi meg: „Egy év múlva aztán megindul a Rákóczi-szabadságharc, és a Jászkunság népe a Fejedelem zászlai alatt harcol sorsának megjavításáért...” Véleményem szerint nem lehet ilyen sommásan elintézni ezt a kérdést. A Rákóczi-szabadságharc és a jászkunok kapcsolatára fellelhető adatokat szükséges lett volna közölni. Éppen ezért fontosnak tartom néhány ilyen részletre felhívni a figyelmet.

Esze Tamás „Kuruc vitézek folyamodványai Rákóczihoz” című munkájában közli az alábbiakat: „Rákóczi két ízben szólította felkelésre a jászokat, 1703. október 12-én és október 22-én”. Hogy milyen eredménnyel, arra vonatkozólag idézzük Rákóczit, aki 1705. február 15-én Vay Ádám jászkun főkapitánynak írja: „ezer jászságnak continue táborunkban kellenék lenni, de alig vagy háromszáz”. Ugyancsak az említett munkában találunk utalást a kunokra vonatkozólag is. 1706. május 15-én Károlynak írt levelében az alábbiak vannak: „Bakó István és a több tiszteknek megbüntetése jól esett. Igen el is kell tüle az mezei katonákat szedni. Ha kun kapitány akar lenni, szedje össze a kunokat”. Majd a következőket olvashatjuk: „A kunok azonban nem igen akartak felülni, hanem Bakó és utána Mónay is „czapongókat”, tolvajokat szedtenek fel kunok nevezeti alatt s azokkal kapitányoltatták magukat”. „...a kun sereg sohasem lehetett valami nagy létszámú. Lónyay „vestiturae comissarius” is csak compániának mondja, a számukra kiadott ruházat is igen csekély: tunicae 70, caliguae 70, penulae 700”. (Esze Tamás id. m. 204. oldal.)

Úgy vélem a fenti sorok hozzátartoznak a kor viszonyainak megvilágításához s Kisújszállás történetéhez is.

Véleményem szerint nem helyes a szerző álláspontja azoknál a részeknél sem, amelyekben az úgynevezett „telepítésekkel” foglalkozik. Az Alföld, s így a Kunság benépesülését nem tulajdoníthatjuk egyes emberek vagy hatóságok művének sem a 15 éves háború befejezése, sem a török hódoltság megszűnése után. Történetírásunk úgy értékeli ezt, mint nagyméretű vándormozgalom eredményét — a török hódoltság megszűnése utáni időről van szó —, amelynek során a parasztság — felhasználva a lehetőségeket — tömegesen mozdult el a felszabaduló, lakatlanná vált területek irányába; kivonni törekedtek magukat a királyi Magyarország súlyos földesúri elnyomása alól. Ugyanakkor a felszabaduló területek új és régi birtokosai ideiglenes adómentességek biztosításával igyekeztek a mozgásban lévő parasztságot a maguk területei felé vonzani. Maga a szerző is közül erre

nézve adatot. Ismerteti Orczy István levelét, aki „1717. augusztus 17-én jelenti, hogy a kisújszállásiak két évi szabadalmi levelét kiállították, minek következtében többen is fognak odatelepedni”. (11. oldal.) Ugyancsak a fentieket igazolják az Orczy-család levéltárában fellelhető okmányok, amelyekben arra kéri a jászkun főkapitányt, legyen segítségükre a Kunság területére szökött jobbagyok felkutatásában és visszahurcolásában.

Hogy az Alföld benépesedésének a szerző által történt megfogalmazása mennyire alkalmas helytelen nézet kialakulására, arra legkézzelfoghatóbb példának tartom Császtvai István megjegyzését, aki a szerző munkáját méltatva (JÁSZKUNSÁG, 1960. 4. oldal) kritikátlanul veszi át álláspontját, és ő is telepítés eredményének tekinti az Alföld és a Kunság benépesedését a török hódoltság megszűnése utáni időben.

Azt hiszem, módosításra szorulna a redempciót tárgyaló bevezetésben is az a rész, amelyben a szerző megállapítja, hogy a kun községek évtizedeken keresztül elkeseredett küzdelmet folytattak ősi szabadságuk visszaszerzéséért. Ennél a résznél különösen megnyilvánul a szerzőnek egész munkáján megfigyelhető olyan felfogása, amelynek következtében elmosódnak a Kunság területén élő népek egyes rétegei közti különbségek. A 11. oldalon erre vonatkozó sorokat olvasva nem tartom helytállónak ezt a megjegyzést: „Ez az elkeseredett politikai harc, melyben közvetve vagy közvetlenül a legkisebb községek is résztvettek”. Majd a 12. oldalon pedig azt fejtegeti, hogy Eszterházy csupán anyagi érdekből sérelmezte a jászkun terület elzálogosítását, és arra tér át, „hogy mennyivel megrázóbb, mennyivel fájdalmasabb a kunok és jászkok vezetőinek tiltakozása véreik ellen elkövetett gyalázat ellen”.

Csak közbevetőleg szeretném megjegyezni, hogy a nevezettek elsősorban a „nagykun területben székelő igazi és bennelakó nemesek nevében” tiltakoznak, s így tiltakozásuk nem tekinthető a „végső elkeseredésbe kergetett magyarság jajszavának”. A nemesség valóban alkudozott, tiltakozott, kilincsel a Habs-

burgoknál a török alól felszabaduló birtokai visszaszerzéséért, a magyarság többségét kitevő parasztság azonban nem „jajszavával” adott kifejezést elkeseredésének, hanem azzal, hogy fegyvert fogott és kezdeményezte a korszak legnagyobb méretű szabadságharcát.

Véleményem szerint a megváltást a Kunság területén élő népek azon rétegei kezdeményezték, melyek a század elejétől kezdve a redempció koráig fokozatosan magukhoz kaparintották a szántó és puszta területeket, megfelelő pénztökével rendelkeztek a megváltás összegének lefizetésére, illetve a rendelkezésükre álló pénztöke segítségével csaknem tetszés szerinti nagyságú földdarabra tettek rá jogilag is a kezüket a megváltás alkalmával. Hogy a Nagy-kunság területén — és Kisújszállás területén is — nem a redempcióval kezdődött a község lakóinak nagyméretű differenciálódása, azt az a néhány adat is mutatja, amelyet a szerző bocsát rendelkezésünkre. Ezek szerint néhány olyan személy tulajdonába került a felmért föld jelentős része, akik azt már a redempciót megelőzően is birtokukba kerítették.

A leggazdagabb redemptusok között említi a szerző a községi nótáriust, aki 107 forintot fizetett a megváltás összegébe. Ezt azért tartottam szükségesnek megemlíteni, mert erre támaszkodva meg kell cáfolnom mind a szerző, mind a szerkesztő — Kaposvári Gyula — azon állítását, hogy „az elzálogosítás alatt a községi előjáróság munkája segítette a község lakóinak életét, és a községi bíró mindig a faluközösség ügyeinek a képviselője volt. De a redempció után... egyre inkább a gazdag redemptusok érdekeinek kiszolgálójává válik”. (3. oldal.) A fenti adatok ugyanis azt bizonyítják, hogy a faluközösség bomlása már a megváltást megelőző korszakban is olyan méretű volt, hogy ennek feltétlenül meg kellett nyilvánulnia azokban a viszonyokban, amelyek a faluközösség ügyeinek intézésével függtek össze. Eppen ezért a redempcióval nem húzható éles határvonal a község életében sem gazdasági, sem társadalmi viszonyaink alakulását tekintve. Arról lehet csupán szó — s ez valóban így is van —, hogy a redempció elhárította a még fennálló, a

faluközösség maradványaiként jelentkező akadályokat az eddiginél gyorsabb és nagyobb mérvű rétegződés útjából.

Még két kisebb megjegyzést!

Helytelen, hogy a szerző a polgári történetírás terminológiáját alkalmazva lázadásnak írja a Pero-féle felkelést (13. oldal), noha 1735-ben, a Habsburg gyarmatosításnak ebben a korszakában, a mozgalom résztvevői fejezték ki a parasztságban élő kuruc hagyományokat.

Furcsán hat a munkában gyakran előforduló „horda” kifejezés is, amelyet történetírásunk közismerten tudományos fogalomként kezel meghatározott korra vonatkozólag. Nincs tehát helye annak,

hogy más korban is alkalmazzuk, mert a következetesség még ebben az esetben is elengedhetetlen.

Az elmondottak ellenére Kiss Géza munkáját pozitív kezdeményezésnek kell tekinteni. Különösen vonatkozik ez a város 18. századi történetének tárgyalására. Az észrevehetően bővülő forrásanyag alapján biztosabban mutat rá egyes jelenségekre. Megjegyzéseink is azt a célt szolgálják, hogy egyre jobban tisztázzuk az összefüggéseket, egyre helytállóbb következtetéseket vonhassunk le megyénk sajátos viszonyainak kutatásai során.

Rózsahegy István

Palicz József: Kalapos férfi (Ceruzarajz)

A TÁRSULAT ÉLETÉBŐL

T á j é k o z t a t ó az 1959—60. évi őszi—téli ismeretterjesztő munkáról

A fenti időszakot az ismeretterjesztő előadások számának lényeges emelkedése jellemzi. 1959 utolsó s 1960 első negyedében háromszor annyi előadást tartottunk, mint 1958/59. év ugyanezen időszakában, amikor csak 472 előadás hangzott el, míg a vizsgált időszakban 1129 előadást tartottunk. Biztató az a tény is, hogy míg 1958—59-ben a községekben tartott előadások száma csak 183 volt, addig 1959—60-ban ugyanezek a helyeken már 453 előadást tartottak a megyei szervezet előadói. 1958—59 vizs-

gált szakaszában a falusi előadásokon megjelentek száma 10388 volt, 1959 utolsó negyedében, illetve 1960 első negyedében pedig 26 391 főre emelkedett a hallgatók száma. Ugyanezeknek az előadásoknak hallgatói átlaga 1958—59. év tárgyalt hónapjaiban 56 fő volt, ami az 1959—60-as ismeretterjesztő évben 64 főre emelkedett.

Az előadások szakosztályok szerinti megoszlása 1959 negyedik, illetve 1960 első negyedében:

	Városi		Falusi		Összesen	
	előadás	hallgatók	előadás	hallgatók	előadás	hallg.
Irodalom	49	3 782	33	2 807	82	6 589
Művészet	27	1 314	1	21	28	1 335
Filozófia	36	2 803	46	2 883	82	5 686
Pedagógia	72	8 128	65	4 493	137	12 621
Történelem	76	6 563	36	2 014	112	8 577
Jogtudomány	19	941	7	857	26	1 798
Közgazd. tud.	27	2 326	37	994	64	3 320
Nemzetközi kérdések	28	2 148	21	1 480	49	3 623
Társ. tud. összesen:	334	28 005	246	15 549	580	43 554
Agronómia	21	901	62	1 798	83	2 699
Biológia	22	1 556	33	1 431	55	2 987
Egészségügy	70	5 307	47	4 811	117	10 118
Fizika	24	922	12	579	36	1 501
Matematika	10	241	—	—	10	241
Földrajz	52	3 121	16	376	68	3 497
Műszaki	104	3 403	6	176	110	3 579
Csillagászat	39	2 755	31	1 671	70	4 426
Term.-tud. összesen:	342	18 206	207	10 842	549	29 048
Összesen:	676	46 211	453	26 391	1 129	72 602

A számok is mutatják, hogy jelentős eredményeket értünk el a községekben tartott előadások vonatkozásában. Az összeadások 40,1%-át községekben tartottuk.

A legtöbb előadást *Karcag, Túrkeve, Tiszafüred* és *Kisújszállás* területén tartották. A tervszerűség tekintetében kiemelkedik a *túrkevei városi osztály* és a *tiszafüredi járási osztály* munkája.

A munkások közötti ismeretterjesztő munka

A munkások művelődési igényének növekedését és a megyei szervezet munkájának fokozatos javulását bizonyítják az 1959—60-as ismeretterjesztő évad adatai. A vizsgált időszakban az üzemekben, munkásszállásokon és az üzemi kultúrotthonokban 227 előadást tartottunk 8227 résztvevővel. Ez a szám azonban nem jelenti a munkások részére elhangzott összes előadások számát, hiszen az egyes szakszervezeti kultúrotthonokban további 127 előadás hangzott el mintegy 12 000 hallgató előtt, sőt nyilvános előadásainkon (111 előadás; 6213 fő) is szép számmal résztvettek üzemi munkások.

Megyei szervezetünk — a világnézeti nevelés és az általános műveltség emelésének szem előtt tartása mellett — különösen sokat tett a munkások szakmai műveltségének növelése érdekében. A Vasipari Vállalatnál rendezett munkásakadémia 12 előadását 50 munkás hallgatta végig. A műszaki szakosztály gondozásában indított kazánfűtői tanfolyamon 34-en nyertek szakmunkás oklevelet. Eredményesnek vehetjük a műszaki szakosztály különböző üzemekben tartott szakmai jellegű előadásait is, hiszen az előadásokat egy-egy termeléssel kapcsolatos probléma megoldása jegyében tartották.

Az üzemgazdasági előadássorozatot a törökszentmiklósi Mezőgazdasági Gépgyárban és az Autóközlekedési Vállalatnál indítottuk meg. Sajnos, ezek az előadássorozatok a szervezés elégtelensége miatt félbeszakadtak.

Általában a munkások közötti ismeretterjesztő tevékenységre jellemző, hogy az egyes vállalatok, szakszervezeti bizottságok nem törődnek eléggé az ilyen irányú munkával, s ez sajnálatosan főleg a legnagyobb üzemekre vonatkozik. A Tisza Cipőgyárban és a Járműjavító Vállalatnál 1959—60-ban, legjobb tudomásunk szerint, egyetlen TIT-előadás sem hangzott el. A két jászberényi nagyüzemben, valamint a Tiszamenti Vegyiművekben és a Tejipari Vállalatnál pedig elvétele tartottak egy-egy ismeretterjesztő előadást. Legeredményesebb ismeretterjesztő munka az Építők Szak-

szervezetének munkásszállásain folyt, ahol 1959—60 vizsgált időszakában mintegy 100 előadást tartottunk. Eredményesebb ismeretterjesztő munka folyt a Szolnoki Papírgyárban és a kisebb karcagi üzemekben.

A munkások közötti kulturális munka ezen formájának további javítása céljából el kell érni, hogy az egyes üzemek, szakszervezeti bizottságok nagyobb gondot fordítsanak az ismeretterjesztő előadások szervezésére.

A munkások részére tartott ismeretterjesztő előadások mintegy 50%-át a társadalomtudományok köréből tartottuk. Különösen nagy volt az érdeklődés a filozófiai, irodalmi és pedagógiai problémák iránt.

A városi előadások több mint 60%-a munkások részére hangzott el, s ezt az arányt még javítani tudjuk az esetben, ha több segítséget kapunk az előadások szervezéséhez ott is, ahol ezideig nem tartottak szükségesnek az ismeretterjesztést.

A mezőgazdaság szocialista szektoraiban végzett ismeretterjesztő munka

A megyei szervezet előadói a vizsgált időszakban — az új helyzetnek megfelelően — falusi előadásait már a mezőgazdaság szocialista szektoraiban tartották. 1959 IV. negyedében, illetve 1960 I. negyedében 453 falusi előadást tartottak 26 391 hallgató részére. Az említett 453 előadásból 246 a társadalomtudományok köréből került ki. A filozófiai és a pedagógiai előadások száma a többiekhez viszonyítva magasabb.

A megtartott előadások közül 49 előadást tartottunk állami gazdaságokban, gépállomásokon. Ez a szám — a megye adottságait figyelembevéve — igen alacsony, annál is inkább, mert az említett előadások többségét a mezőhéki állami gazdaság, a kunhegyesi gépállomás, a surjáni és a tizaszentimrei állami gazdaság dolgozóinak tartottuk. A megye lévo gépállomások, állami gazdaságok nagy részében egyetlen előadás sem hangzott el. Sajnos, a MEDOSZ

Megyei Bizottságával nem tudtunk e téren sem megállapodni.

A községekben tartott világnézeti előadásaink zömét ezüstkalászos tanfolyamokon tartottuk a tanfolyamok adottságai miatt eléggé alacsony hallgatói átlaggal.

Az elért eredmények ellenére a falusi ismeretterjesztő munkával nem lehetünk elégedettek. Számtalan körülmény gátolja munkánkat. A járási titkárok tevékenysége többnyire csak a járási székhelyre korlátozódik, s így a falusi TIT-csoportok irányítása sem kielégítő. Ebből következik a községekben folyó ismeretterjesztő munka rendszertelensége. Az csak súlyosbítja a helyzetet, hogy az egyes községek és termelőszövetkezetek vezetői nem törődnek eléggé az ismeretterjesztő munkával.

A jövőben a községekben folyó ismeretterjesztő munkát rendszeresebbé kell tennünk, s egy-egy témakörből előadás-sorozatokat kell adnunk.

Az ifjúság körében végzett ismeretterjesztő munka

Az ifjúság körében végzett ismeretterjesztő munkának az igaz hazafiságra nevelés és a szocialista erkölcs kialakítása állt középpontjában. A megyében 16 helyen működött ifjúsági akadémia, s ezek tematikájában főleg az előző kérdésekkel foglalkozó előadások kaptak helyet. A 16 ifjúsági akadémia közül különösen a szolnoki, a jászberényi és a jászapáti működött eredményesen. Sajnálatos azonban, hogy a legjobban működő akadémiák is elsősorban a tanulóifjúságra támaszkodtak, míg a termelőszövetkezeti és munkásfiatalok körében elhanyagolták a szervezést.

Beszámoló

a műszaki szakosztály 1959. évi és 1960. I. negyedévi munkájáról

Az 1958 áprilisában tartott megyei közgyűlés határozata alapján a műszaki szakosztály munkájában is jelentős javulás mutatkozik.

A szakosztály taglétszáma 1959. január 1-én és 1960. március 31-én egyformán

Megyei szervezetünk több alkalommal rendezett ismeretterjesztő előadást az ifjúság részére. 1959—60 vizsgált időszakában 188 előadást tartottunk a fiatalokat érdeklő kérdésekről, s a továbbiakban is szándékunkban áll ilyen előadásokat tartani, de csak olyan témakörökből, melyek nem szerepelnek az iskolai tantervben és különösebb érdeklődésre tarthatnak számot.

Szervezeti élet

1959 utolsó, illetve 1960 első negyede a szakosztályok életében nem hozott ugyan döntő változást, de a szakosztályi munka javulásának jegyében telt el. Legeredményesebben dolgozó szakosztályaink még mindig a műszaki és az irodalmi szakosztály.

A műszaki szakosztály a vizsgált időszakban szokásos teljesítményét adta. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a szakosztály eredményes munkája inkább csak a szakosztály néhány tagjának aktivitásából következik, nem pedig a szakosztályi tagság egészének törekvéséből. Az említett szakosztály munkáját dicséri a sikerrel zárult vasipari munkásakadémia, a kazánfűtői tanfolyam és még közel ötven más előadás.

Az irodalmi szakosztály munkája is sokat javult, de még mindig sok kívánnivalót hagy maga után. Néhány irodalmi est, vita-est, előadói ankét és egy sikeres klub-est bizonyítja a szakosztály fejlődését.

A szakosztályok az elmúlt hónapokban 11 klub-estet, illetve előadói ankétot tartottak. Különösen jól sikerült a nemzetközi szakosztály előadói konferenciája, melyen 160 érdeklődő jelent meg. A jogi szakosztály előadói konferenciái is igen sikeresek voltak.

36 fő volt. Az 1959. év folyamán növekedett ugyan a szakosztály létszáma 43 főre, de az 1960. év folyamán szükségszerűen vált néhány, éppen új tag törlése, miután tagsági könyvüket nem vették át. A létszám növekedése, majd az ezt kö-

vető létszámcsökkenés nem befolyásolta a szakosztály munkájának ütemét, mivel a létszámingadozást nem az aktív tagok idézték elő.

A szakosztály létszáma a megye műszaki dolgozóinak számához képest rendkívül alacsony, mert a megye egyes nagyüzemeinek mérnök és technikus dolgozói még egyáltalában nem kapcsolódtak be a szakosztály munkájába. A tagság döntő többsége Szolnok város üzemeiből tevődik össze. A jövő évek feladatául tűzzük ki, hogy a megye minden jelentős

ipari üzeméből legalább egy-két tagot szervezzünk be.

A szakosztály vezetősége az elmúlt év során nem törekedett a szakosztály létszámának emelésére, célja inkább a szakosztályon belül a tagok aktivitásának növelése volt. E célkitűzésünk eredményes megvalósítását mutatja, hogy szolnoki tagjaink nagyobb része, az 1958. évi 6—8 fővel szemben az elmúlt évben már 16—18 fő vett részt aktívan a szakosztály munkájában.

A szakosztály munkája az elmúlt öt negyedév alatt a statisztika tükrében a következő képet mutatja:

	1959.	1960. I. n. é.
A megyei szervezet taglétszáma	551	557
Ebből a műszaki szakosztály taglétszáma	43	36
A megyében tartott összes előadás száma	951	639
Ebből a műszaki szakosztály által tartott előadás	81	52
A megyei szervezet 1 tagjára jutó előadások száma	2,82	
A műszaki szakosztály 1 tagjára jutó előadások száma	3,32	

Fenti statisztikai adatokból az tűnik ki, hogy amíg a megyei szervezet teljes taglétszámának csak 6,3%-át teszik a műszaki szakosztály tagjai, addig a megtartott előadások 8,2%-át tartották a műszaki szakosztály tagjai.

Az előadások témája eléggé változatos volt: az 1960. év I. negyedévi 52 előadás 38 különböző témakört ölelt fel. Az előadások során többször szereplő témák: atomenergia békés felhasználása 11, Szolnok 15 éves fejlesztési terve 2, rakéták 2 alkalommal. Igen érdekes előadások hangzottak el a modern lakás, a XX. század építésze, a televízió működése címmel.

A tagok aktivitása az elmúlt év során nagy mértékben növekedett, mint azt az előadások számának növekedése is mutatja, s az előadások megtartásán kívül különböző tanfolyamok szervezésével is eredményesen foglalkoztak.

A szakosztály egyes tagjainak aktivitását úgy oldottuk meg, hogy egy-egy részletfeladat (tanfolyam, teadélután szervezése, stb.) megoldásával azokat a tagjainkat bíztuk meg, akik előadások tartását nem vállalták. Állandó előadói

gárdánk létszámát az elmúlt év során kb. 50%-kal növeltük.

A szakosztály elmúlt évi munkájának kiemelkedőbb eseményei a következők:

Munkásakadémiák

1959. január 6-tól február 20-ig tartottuk meg az 1958. év őszén megindított munkásakadémiai tanfolyamok 11 előadását.

A szokásos módon a Szakszervezetek Megyei Tanácsának szervezésében 1959 szeptemberében másodsor hirdettük meg munkásakadémiai sorozatainkat. Az üzemi szakszervezeti bizottságok a szervezés munkájában még olyan mértékben sem vettek részt, mint az előző év során; a szakszervezetek szervezésében egyetlen tagozatot sem sikerült megindítani.

Dr. Molnár László és Juhos Károly szakosztályi tagok szervező munkájának eredményeként a papíripari tagozatot 41 fővel, a vasipari tagozatot pedig 37 fővel sikerült megrendeznünk. Idei munkásakadémiánk hiányossága volt — a hallgatók egybehangzó véleménye szerint —, hogy a szakmai előadások közé ideológiai

előadásokat is felvettünk, amelyeket a hallgatók más szervektől már egyébként is megkaptak.

Kazánfűtői tanfolyamot

indítottunk a Nehézipari Minisztérium engedélye alapján. E tanfolyam megindítását azért vettük programba, mert meggyünkben a kazánfűtői képzés megszerzésére nincs lehetőség, és több ipari üzem kérte szakosztályunkat e képzést nyújtó tanfolyam megrendezésére. A két féléves tanfolyamot 1959. szeptember 20-tól 1960. április 22-ig rendeztük meg 37 hallgatóval. A május 11-én tartott záróvizsgán a megjelent 34 résztvevőből 33 szerezte meg a fűtői képzést.

Nyilvános előadás

6 alkalommal tartottunk a vizsgált időszak alatt. Ezek legkiemelkedőbbje „Szolnok 15 éves fejlesztési terve” című 4 előadásból álló sorozat volt. Ezen előadássorozatnak az is érdekessége volt, hogy anyagát a szakosztály három tagja kollektív munka keretében állította össze. Színvonalára és érdekességére jellemző, hogy előadásról előadásra növekedett a hallgatók száma.

„Energiaellátásunk jelene és jövője” c. előadásunk azok közé a jól kidolgozott, színvonalas előadások közé tartozik, amelyeket a megye különböző városaiban a következő oktatási időszak alatt meg kívánunk ismételni.

„Lakásépítés és lakberendezés” címen megtartott előadásunk új kezdeményezés volt. Közönségsikere jóval meghaladta a megszokott és várt kereteket.

Gyárlátogatást

3 alkalommal szerveztünk: 1 alkalommal a Szolnoki Cukorgyárba, 2 alkalommal pedig a Szolnoki Papírgyárba vittük el az érdeklődőket. A három gyárlátogatáson együttesen kerekén 100 érdeklődő vett részt.

Kapcsolat rokon intézményekkel

Az elmúlt hónapok során szakosztályunk kiépítette kapcsolatát a METESZ szolnoki kartográfiai csoportjával és a papírgyári szervezettel. Továbbá kapcsolat

latot létesített az üzemi szakszervezetek által szervezett műszaki körökkel a Tiszamenti Vegyiművekben és a Szolnoki Papírgyárban.

A szakosztály tagjainak közös szórakozását

szolgált a három alkalommal megrendezett teadélután, az irodalmi szakosztállyal rendezett közös klubnap és az 1959 nyarán rendezett kétnapos csónakkirándulás is.

A havonta megtartott szakosztályi ülések,

illetve vezetőségi ülések programja nagy vonalakban a következőket tartalmazta:

1. Itt vitattuk meg szakosztályunk: munkatervét és célkitűzéseit.
2. Egy-egy előadássorozat és a munkásakadémia befejezése után leszűrtük a tapasztalatokat, és a tanulságok felhasználásával készítettük el következő munkatervünket.
3. Egyes fontosabb előadások („Energiahelyzet”, „Műanyagok”, „Rakétatechnika”, „Atomenergia békés felhasználása”, stb.) anyagát itt vitattuk meg.
4. Havi üléseink programját azzal tettük változatosabbá, hogy a szakosztály tagjai itt tartották meg külföldi útjaik élménybeszámolóit.

Hiányossága

volt szakosztályi munkánknak, hogy a szakosztály tagjainak aktivizálásával csak a megyei székhelyen foglalkoztunk, szakosztályunk vidéki tagjaival a kapcsolatot még nem teremtettük meg. Ezt tükrözi az a statisztika is, hogy pl. 1960 I. negyedévében 52 előadásunkból 49-et Szolnokon tartottunk, és csak 3 előadásunk volt falun.

A vidéki előadások megtartását szakosztályunk azzal támogatta, hogy a fontosabb műszaki előadások részletes vázlatát felajánlottuk a vidéki előadóknak. E célból kidolgozott előadásanyag-gyűjteményünk az elmúlt év folyamán is több előadással szaporodott.

A szakosztály munkájának megjavítása érdekében a szakosztály 1960. május 13-i plenáris ülése a következő határozati javaslatokat fogadta el:

1. A szakosztály munkájának további fellendítése érdekében szükséges a tagság aktivitásának további növelése. Ennek érdekében:
 - a) a szakosztály vezetőségét ki kell bővíteni;
 - b) a vidéki tagok rendszeres foglalkoztatását meg kell szervezni.
 2. Szükségesnek tartjuk a szakosztály tagjainak számát fokozatosan úgy növelni, hogy azokból a megyei nagyüzemekből, melyekből a szakosztálynak nincs még tagja, egy-egy műszaki dolgozót beszervezünk a szakosztályba.
 3. A klubélet kiépítése érdekében folytatnunk kell azt a kezdeményezést, hogy alkalmanként más szakosztállyal közös klubnapot rendezünk.
 4. A rokon intézményekkel (METESZ, üzemi műszaki körök) kapcsolatainkat tovább fejlesztjük közös előadások, gyárlátogatások, stb. útján.
 5. Az elmúlt oktatási év tapasztalatai alapján az 1960—61. oktatási év munkatervének kidolgozásához a szakosztály tagsága a következő irányelveket adja meg:
 - a) Munkásakadémiát szervezünk a Papírgyárban, Vasipari Vállalatnál, Autóközlekedési Vállalatnál és az építőipari munkásszállodában. A munkásakadémiák előadásai csak szakmai tárgyúak, és egy sorozat legfeljebb 8 előadásból állhat. Az előadások felét kísérőfilmmel kell szemléltetnévé tenni.
 - b) Gázvezeték-szerelő tanfolyamot az érdekelt iparvállalatok rokon munkakörben dolgozó szakmunkásai részére rendezünk. A tanfolyam sikeres elvégzői részére a Városi Gázművek oklevelet ad.
 - c) Négy-öt előadásból álló műszaki filmbemutatót szervezünk ipari dolgozók részére úgy, hogy a kiválasztott műszaki ismeretterjesztő filmek előtt rövid előadást tartunk a filmek témaköréből. Ezt a filmsorozatot az 1960. év őszén és 1961. I. vagy II. negyedévében is meghirdetjük.
 - d) Klubelőadásokon kívánjuk szakosztályunk tagjainak képzését szolgálni a modern technika legújabb eredményeinek ismertetése útján.
 - e) Nyilvános előadások és gyárlátogatások rendezésével a nagyközönség körében szolgáljuk a műszaki ismeretterjesztés célkitűzéseit.
 6. Munkatervünk egy-egy részletének kidolgozásával, e program szervezésével és megvalósításával a szakosztály más-más tagját bízunk meg, hogy a munkaterv kidolgozása és megvalósítása a tagság kollektív munkájává váljék. Így kívánjuk szakosztályunk tagságának aktivitását tovább növelni.
- A TIT Szolnok Megyei Szervezetének
Műszaki Szakosztálya*

A Társulat hírei

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa hazánk felszabadításának 15. évfordulóján dr. Schlamadinger Józsefnek, a TIT Szolnok megyei szervezete elnökének az ismeretterjesztés területén kifejtett áldozatos munkájáért a *Szocialista munkáért* érdeméremet adományozta.

A TIT Országos Elnöksége a történelmi ismeretterjesztés területén végzett kiváló munkájáért Kaposvári Gyulának, a Szolnok Megyei Elnökség tagjának *dicséző oklevelet* adományozott.

A társulati munkában elért eredmények elismeréséül az Országos Elnökség

dicséző oklevelét az alábbi társulati tagok kapták: Balla Dezső, a műszaki szakosztály elnöke; Dohánics János, a műszaki szakosztály tagja; Erdész József, a TIT tiszafüredi járási titkára; Juhos Károly, a műszaki szakosztály tagja; dr. Kiss Ferenc, az egészségügyi szakosztály tagja; Cs. Kovács Imre, az irodalmi szakosztály tagja; Kóhidi László, a földrajzi szakosztály elnöke; dr. Sz. Molnár Imre, a jogi szakosztály tagja; Tóth Gyula, a pedagógiai szakosztály tagja. A dicséző okleveleket a Megyei Elnökség május 30-án tartott ülésén Szemes Gábor elvtárs, az Országos Elnökség tagja nyújtotta át.